

Bosbeek Aldeneik

Zanderbeek Labaer

Leugenbrug Aldeneik

Duivelsbrug Heppeneert

Bosbeek Maasplassen

Zanderbeek Derde straat

DE MAAS EIKE NAAR

2016

DRIEMAANDELIJKS CONTACTBLAD JAARGANG XLVII

II

INHOUD

61. Woord vooraf (Herman Hendrix).
62. Donateurs (vervolg) Luc Bleukx - Haiku's van Herman.
63. Oorlogsdagboek van een leerling Koninklijk Atheneum Maaseik 1944-1945, deel 1 (Jaak Hoedemakers).
70. Maaseiker spreekwoorden, spreuken en gezegden - nova series (Tony Van Wijck, cartoons: Gerard Segers).
73. Hoe worden spreekwoorden, zegswijzen en gezegden onderverdeeld? (Tony Van Wijck).
74. Haiku's (van Herman).
75. Eigenaardigheden in ons dialect (Tony Van Wijck).
76. Theodorus Bouman, kruisheer, ooit alom gekend, nu bijna vergeten: deel 1 (Roger Janssen o.s.c.).
80. Kinnekes van Ophoven (Luc Bleukx).
81. Haiku's (van Herman).
82. De bewaarschool is niet meer (Martin Boonen).
84. Doctoraat Karolien Janssens (Wim Corstjens).
85. Ons openbaar kunstbezit: Maaseiker schilderijen - deel 1 (Martin Boonen).
90. Ode aan Maaseik in haiku's (Simone Swartenbroekx) - Haiku's van Herman.
91. Bespreking boek Martin Hinoul (Paul Huybrechts).
94. Maaseikenaren publiceren... (Jaak Bergers).
95. Humor met een Maaseiker en historisch tintje (Martin Boonen).
96. Meer dan 200 jaar brouwerij Opitter (Mathieu Daemen).
98. Uit de oude doos: Aldeneik Kermis 14 september 1958 (Hubert Aendekerk).
99. Prins Pieter VII en Jeugdprins Jentl I.
100. De Mert (Jean-Marie Evers).
103. Onderwijzers in 1872 (Martin Boonen).
104. Ut de oude doos (Wim Corstjens).

Abonnementen verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 t.n.v. De Maaseikenaar, Maaseik, met vermelding: abonnement 2016 (of: geschenkabonnement 2016 voor ... naam + adres).
Abonnementsprijs voor het gans jaer: België: € 12, overige landen € 16 en € 20 rest van de wereld.
Een steunabonnement kan vanaf € 25.

Fortis: 001-0678921-94
IBAN: BE87 0010 6789 2194
BIC: GEBABEBB

Argenta: 979-5791810-42
IBAN: BE77 9795 7918 1042
BIC: ARSPBE22

Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan ons redactielid Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, B-3680 Maaseik, of email: redactie@demaaseikenaar.be

Iedere auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurde artikel. Geen uittreksel, afdruk of overname uit "De Maaseikenaar" mag geschieden zonder bronvermelding.

Met de medewerking van het Documentatiecentrum van Maaseik
Teksten voor volgende editie vóór 24 mei 2016 aan Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, 3680 Maaseik (tony.vanwijck@skynet.be).

Redactie

Harry Beenders
Jaak Bergers
Luc Bleukx
Martin Boonen
Wim Corstjens
Marcel Cuyx
Thérèse Hendrickx-Godelaine
Herman Hendrix
Rik Nulens
Koen Smits
Tony Van Wijck

Medewerkers

Hubert Aendekerk
Jean-Marie Evers
Jaak Hoedemakers
Paul Huybrechts
Roger Janssen o.s.c.
Gerard Segers
Mathieu Daemen

Verantwoordelijke uitgever

Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, B-3680 MAASEIK

Bezoek onze vernieuwde website www.demaaseikenaar.be en blijf op de hoogte van de laatste aanpassingen en aanvullingen.

een jezuïet die tevens leraar biologie is. U ziet het, beste lezer, toch niet van de minste.

Anderzijds is het wel zo dat dit in alle drie de gevallen geen al te moeilijke opdracht was omdat het inhoudelijk steeds over één welbepaald onderwerp ging.

Wat "De Maaseikenaar" echter betreft, ligt dit helemaal anders. Daarom vindt de voltallige redactie dan ook dat de schrijver van het voorwoord niet moet voldoen aan één van de drie zojuist genoemde eisen omdat in dit periodiek, de stad Maaseik niet vanuit één invalshoek maar vanuit verschillende invalshoeken wordt belicht. Het is dus vanzelfsprekend een taak die geenszins mag onderschat worden. Maar dat had u, beste lezer, uiteraard al onmiddellijk begrepen.

De enige eis die de redactie dan ook stelt, is dat de schrijver van het voorwoord geboren en getogen is in Maaseik. En dat blijkt na een diepgaand onderzoek bij de burgerlijke stand gelukkig zo te zijn. Met andere woorden: hij krijgt "carte blanche". Driewerf "hoera"! En inderdaad, zo hoort het ook! Immers, alles wat met zijn geboortestad te maken heeft, boeit hem uitermate. Zo is er een oproep van de Stad om van het Stedelijk Infoblad, dat qua inhoud en lay-out al dertig jaren zijn sporen heeft verdiend, een heus Stadsmagazine te maken. Iedere Maaseikenaar mag zijn ideeën hieromtrent open en bloot kenbaar maken. "Toch mooi meegenomen", zou ik zeggen.

Dan is er "De Groeëte Mëzeikër Diksjeäner" (1350 bladzijden dik), waaraan momenteel door Theo Kees en Maddy Colson de laatste hand wordt gelegd en die door de Stad in het najaar zal worden uitgegeven. Voor een habbekrats van 20 euro staat hij straks te pronken in je bibliotheek. Moet er nog zand zijn?

Woord vooraf

Herman Hendrix

Af en toe, wanneer ik een leesboek ter hand neem, stel ik vast dat het wordt voorafgegaan door een voorwoord.

Ik neem aan dat de schrijver dit doet om zijn boek iets meer cachet te geven. Immers, de persoon die wordt aangezocht om deze opdracht tot een goed einde (!) te brengen, voldoet doorgaans aan één van de drie volgende vereisten. Hij is ofwel in het bezit van een universitair diploma, ofwel bij de brede bevolking bekend als een vooraanstaand politicus (uiteraard van dezelfde kleur als de schrijver van het boek), ofwel leunt hij, qua opleiding, nauw aan bij de inhoud van het bewuste werk.

Als bewijs vermeld ik graag de schrijver van het voorwoord van de laatste drie boeken die ik heb gelezen. In "De afgunst van Klein Duimpje" (een 120 bladzijden tellende bestseller) werd het voorwoord geschreven door H. Spiritus, doctor in de psychologie; in "De wraak van Roodkapje" werd het voorwoord verzorgd door J. Op 't Rood, een gedreven Waals politicus van de socialistische partij, tevens syndicaal afgevaardigde bij de N.M.B.S., en in "De Bidsprinkhaan" tekende B. Cardinaels,

Vervolgens wist één van de redactieleden, met name Marcel Cuyx, ons aangenaam te verrassen met de uitgave van "1830. Revolutie in Maaseik". Een heerlijke brok geschiedenis, nu verkrijgbaar in het Documentatiecentrum. Ongetwijfeld, een aanrader.

Het Vorstendom Maaseik kan ook in 2016 weer op zijn twee oren slapen, nu op 17 januari prins Pieter VII met veel pracht en praal officieel aan de buitenwacht werd voorgesteld. Iedereen was het er over eens: "Zo ne goeie hebben we nog niet gehad!..." Dat belooft!

62

Zelfs de kippen, opééngepaktd in een ren te Heppeneert, hebben hun verantwoordelijkheid genomen en ervoor gezorgd dat de kinderen op 27 maart gratis paaseieren konden rapen. Een volwassen "eierenraper" (van Nederlandse origine) zei me terloops dat het enige haantje in die volle kippenren volgens hem ook met een ei zat!!!

En eerlijk gezegd, daar kan ik inkomen... en met mij trouwens de hele redactie.

Haiku's

van Herman

*Vlak voor ze stierven
gaven Nico en Tine
de pijp aan Maarten.*

*"Hij wil niet sterven;
daar is hij als de dood voor."
zei de verpleegster.*

*"Weer bot gevangen"
dacht de visser toen hij zijn
vrouw aan de lijn had.*

Donateurs (vervolg)

Luc Bleukx

Onze eerste lijst gepubliceerd in het eerste nummer van De Maaseikenaar van dit jaar werd afgesloten met de bankafschriften van 3 december 2015. Na die datum hebben nog een aantal abonnees ons aangenaam verrast met het nemen van een steunabonnement, waarvoor onze hartelijke dank. Hierna volgen hun namen, waarbij deze donateurs in Maaseik wonen, tenzij anders vermeld. Deze lijst werd afgesloten op 6 maart 2016.

Dhr Mathieu Borgermans
Mevr. Maria Coenen (Rummen)
Dhr. Frank Colson (Aalter)
Mevr. Silvia Fransen (Genk)
Mevr Mary van Golsteyn
Dhr. Wim Lemmens
Mevr. Lucie Oomen
Mevr. Marie-José Peeters
Dhr. Leo Pieters
Mevr. M. Raets
Dhr. Scheepers-Tilmans
Dhr. J. Schouterden (Herent)
Dhr. J. Segers
Mevr. M. Sodermans-Verdeyen
(Braine-L'Alleud)
Dhr. K. Van Severen
Verz. en Fin. Vrinssen
Dhr. G. Voets
Dhr G. Wagemans (Heerlen (NL))
Dhr. J. Weltens

Oorlogsdagboek van een leerling Koninklijk Atheneum Maaseik 1944 -1945: deel 1

Jaak Hoedemakers

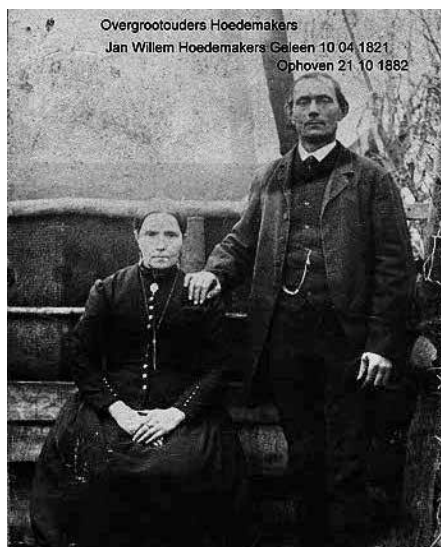
Toelichting

In het vorige nummer van "De Maaseikenaar" verscheen de laatste aflevering van mijn oorlogsdagboek. De reeks werd aangevangen in 2014 omdat ze betrekking had op de zeventigjarige herdenking van de bevrijding van Maaseik en omstreken in 1944 en besloeg alleen de maanden vanaf september van dat jaar en dus niet de periode vanaf 1 januari 1944. Gelet op de vele reacties die ik kreeg, wou ik de lezers de ontbrekende maanden van mijn dagboek niet onthouden, omdat ze betrekking hebben op dat bewogen jaar met tal van relevante feiten die tezelfdertijd de heersende sfeer weergeven, zowel in Maaseik als in de omgeving, die aan de bevrijding in het najaar voorafging. De notities van mijn dagboek betreffen zowel het schoolleven aan het Koninklijk Atheneum als de oorlogsgebeurtenissen, het familieleven en het leven in de gemeenschap. Stilaan zijn wij de laatste getuigen geworden van degenen die het hebben meegemaakt. De eerste uitgave verscheen circa 20 jaar geleden. Ze was bedoeld als een blijk van hulde aan en waardering voor mijn ouders, die mij, ondanks hun beperkte middelen, toch de kans gaven mijn middelbare

studies te volbrengen. En in die hulde betrok ik eveneens de school die mij hielp vormen, mijn oud-leraars, mijn schoolkameraden en vrienden. Het concept en de inspiratie – *curatieve letters* voor de dagboeknotities en *commentaar* erachteraan - kreeg ik na lezing van het "Dagboek van een scholier" van de hand van Aloïs Gerlo, Vlaams verzetsman, auteur, journalist en de eerste rector van de Vrije Universiteit van Brussel, over zijn schooljaren op het atheneum van Gent. Advocaat Theo Brouns, na de bevrijding terechtgesteld, was een studiegenoot tijdens zijn rechtenstudie aan de Rijksuniversiteit Gent. Voorafgaand aan mijn notities volgen in deze eerste aflevering mijn jeugtherinneringen die de periode beslaan tussen 1930 en het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog op 10 mei 1940.

63

Mijn overgrootvader Jan Willem Hoedemakers werd geboren op 10 april 1821 in Neerbeek (Geleen), gelegen in het toenmalige hertogdom Limburg. Hij huwde te Ophoven met Elisabeth Donders, daar geboren op 20 juni 1828. Van hieruit verspreidden zich de stamgenoten zowel hier in België als in

het buitenland. Het is bijna onweerlegbaar, maar de naamgenoten Hoedemakers hebben praktisch overal een familieverband.

Foto uit 1848, beginperiode van de fotografie: overgrootouders Jan Willem Hoedemakers en Elisabeth Donders

Ik werd geboren te Ophoven op 17 juli 1926, het jaar van de grote overstroming die toen het Maasland teisterde. Vader Mathieu, geboren in 1886, was werkmans, maar baatte zoals vele anderen een klein boerderijtje uit. In de crisisperiode voor de Eerste Wereldoorlog trok hij samen met andere streekgenoten naar Duitsland. Hij werkte er als knecht bij een landbouwer in de omgeving van Rheydt bij Mönchen-Gladbach, waar hij verbleef tot 1919.

64

Ondertussen werden zijn vier broers Jaak, René, Henri en Hubert opgeroepen voor hun legerdienst in 1914.

Laatstgenoemde verloor zijn moeder tijdens zijn geboorte in 1893 en zijn tweede moeder in 1905, eveneens in het kraambed, toen hij twaalf jaar was.

Amper eenentwintig jaar oud sneuvelde hij op de tweede dag van de Duitse inval op 5 augustus 1914, samen met zijn bevelhebber Charles-Edouard Dusart uit Hasselt, bij de strijd om de forten van Luik. Hij werd begraven op het kerkhof van Rhées bij Herstal samen met 170 wapenbroeders, het merendeel Vlamingen.

Mijn peter Jaak werd vrij spoedig krijgsgevangen genomen en naar Duitsland gevoerd. Vader is hem toen op een dag na een lange treinreis gaan bezoeken in het kamp van Kassel, waar hij achter prikkeldraad met hem heeft kunnen praten. Zijn broers René en Henri vochten vier jaar aan het IJzerfront.

Bij zijn terugkeer na de oorlog had vader voldoende spaargeld om in het Leu het ouderlijk huis, een schilderachtige,

witgekalkte boerenwoning uit het jaar 1767, aan te kopen.

Vele jaren na zijn vertrek uit Duitsland, het moet omstreeks 1960 geweest zijn, toen ik mijn eerste VW Kever had, opperde vader de wens om eens naar zijn vroegere verblijfplaats in Duitsland terug te keren. Het was geen grote afstand, hooguit 50 km. Vader loodste mij na al die jaren feilloos door tal van kleine landwegen naar de grote hofstee. We meldden ons aan als Belgische kennissen en werden in de huiskamer binnengelaten. De oude boer, hij was ruim 90 jaar, zat in zijn zetel een dutje te doen. Door het geluid van de stemmen werd hij wakker, hij richtte zich op, keek naar mijn vader en zei toen, één en al verbazing: "Der Mattes"! Dat was indertijd de roepnaam van vader, die Mathieu heette. We werden er met open armen ontvangen, de koffie werd op tafel gezet en we werden nadien rondgeleid op de volledig gemoderniseerde boerderij, door zijn zoon uitgebouwd.

Mijn moeder Anna Coolen was in het Leu gekend als "Antje van Jannes". Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, zij was toen achttien, verbleef zij als dienstmeisje in Antwerpen. Zij behoorde tot de vluchtelingen die via de aangelegde pontonbrug naar Nederland trokken. Zij sliep de eerste nacht op stro, samen met driehonderd lotgenoten, in de kerk van Ossendrecht. Van daaruit is zij na heel wat omzwervingen in Roermond terechtgekomen. Daar vond ze vrij vlug een nieuwe betrekking bij welstellende Joodse middenstanders.

Roermond is ongeveer twintig kilometer van haar geboorteplaats verwijderd. Maar ingevolge de door de Duitsers aangebrachte elektrische afsluiting, "de Doodendraad", kon zij de grens niet over. Wel deed ze regelmatig te voet de afstand tot Neeritter, waar ze onder het

oogluikend toezicht van de Duitse bewakers pakjes met levensmiddelen voor haar moeder over de afrastering mocht werpen.

Mijn verste herinneringen gaan terug tot het jaar 1930. Bij de viering van de honderdste verjaardag van de Belgische onafhankelijkheid werd een grote Vlaamse Kermis gehouden in een weide langs de Venlosesteenweg tussen de dorpskerk en de Witbeek. Ik zie me nog als vierjarige peuter aan de hand van mijn moeder tussen het gewoel van de feestvierders. Een bijzondere verrassing die mij nog voor de ogen staat, was het bezoek aan een wafelkraam die er stond opgesteld.

In het jaar 1932 maakte ik met mijn ouders en mijn twee jaar oudere zus een treinreis naar Turnhout, waar oom René woonde, die er ambtenaar bij de belastingen was. Een hele gebeurtenis! Eerst met de stoomtram die de verbinding tussen Kessenich en Maaseik verzekerde en dan verder met de trein tot op onze eindbestemming. Vaag herinner ik mij dat wij daar bij een

bezoek aan een herberg een evenwichtskunstenaar zagen balanceren op een aantal opeengestapelde stoelen.

Uit mijn prille jeugd herinner ik mij ook het mateloze verdriet van mijn moeder. Mijn oudste vierjarig broertje stierf in 1925 aan de gevolgen van een longontsteking, zeven maanden voor ik het levenslicht zag en toen dezelfde voornaam kreeg. In die tijd was de kindersterfte hoog, omdat er toen nog geen levensreddende antibiotica beschikbaar waren.

Mijn kinderjaren bracht ik gelukkig door in de veiligheid van ons gezin met natuurlijk de kleine verdrietjes en vreugden die met die leeftijd gepaard gaan. Ons huis in het toen nog zeer landelijk gehucht het Leu was gelegen naast het aarden voetpad dat voor ons de veilige verbinding met het dorp verzekerde. Het was vrijwel volledig omgeven door beukenhagen, waar het in de maand mei krioelde van de meikevers. In de aangrenzende boomgaard met hoogstamappelaars,

Familiefoto uit het midden van de jaren dertig gemaakt door fotograaf Janssen op de Bleumerstraat. Mijn ouders met v.l.n.r. Jaak (°1926), broer René (°1931 - †2012), zus Sibilla (°1935) en zus Liza (°1924).

pruimenbomen, kerselaren en een reuzegrote *kroëtperenboom* konden wij ravotten naar hartenlust. Die peren werden na het bakken van het brood in de houtoven gelegd om te drogen. Moeder maakte er dan de gekende Limburgse *ooftenvlaai* van.

Aan een neergebogen tak van een appelaar had vader een schommel gemaakt, die voor urenlang speelplezier zorgde.

Men kende toen geen druk en jachtig leven, hoewel iedereen, behalve welstellende boeren en enkele notabelen, hard moest werken om de eindjes aan mekaar te knopen. Ook was er geen drukte van verkeer, alleen boerenkarren, die toen over de onverharde straat dokkerden. Het gebeurde maar af en toe dat er een auto op straat verscheen: de visboer met haring, bokking of Hollandse nieuwe was in het bezit van een gammele bestelwagen, die bij het uitvallen van de motor met een zwengel moest gestart worden. De komst van de nieuwe maatjesharing werd aan de bewoners,

luidkeels roepend en met langgerekt stemgeluid: "Hollandse...nieuwe...ha... ring!" – met de klemtoon op "ring" - aangekondigd.

Wie zag men er nog? Wel, de twee brouwers uit Maaseik, René Schouterden en Jan Corstjens, hooggezet en de bok van hun met paarden bespannen bierwagens tijdens hun wekelijkse ronde, bakker Paul Brouwers uit Maaseik, zijn bakfiets gevuld met door ons praktisch niet gekend wittebrood, Frans Paspont alias *Çois van Melanie* met zijn zwaarbeladen korf ellenwaren op de fiets, de verkoper van plantgoed die zich met schallende stem "plantee!... plantee!..." aankondigde. Verder waren er nog de biggenverkoper, veekooplieden, leurders met spelden en veters en ten slotte het met paard getrokken ijsroomkarretje van Jef Slegers-Mols, waarvan het getoeter voor ons een magische aantrekkingskracht had. Maar die lekkernij die hij meebracht, werd ons maar sporadisch toebedeeld.

Toch was ik als kind ooit bij een verkeersongeval betrokken. Al spelend, bij het onverhoeds oversteken van het

66

Nostalgische opname begin jaren dertig: neef en nichten poseren op de wagen van de uitgeweken nazaat dr. Werner Hoedemakers, huisarts in de stad Mechelen.

voetpad naast het ouderlijk huis, werd ik aangereden door Hans Vanthoor (Hans de Móggel) die per fiets naar het dorp reed. Ik had geen letsel, maar Hans duikelde vloekend in de beukenhaag die zijn val brak.

Mijn eerste schooljaren sleet ik in het oude kleuterschooltje naast de Gildezaal, gevolgd door de eerste klas op de Hoogstraat bij "het klein begijntje", zo genoemd wegens haar gestalte, een goed maar streng nonneke dat wel eens de stok kon hanteren. Ze bracht mij ook voor het eerst in mijn leven het zondebesef bij: op een groot wit blad dat ons ziertje voorstelt, had zij met inkt doodzonden en dagelijkse zonden getekend in diverse formaten met cirkelvormige vlekken. Uit die tijd weet ik ook nog dat ter gelegenheid van de jaarlijkse processie moeder mij uitdoste in een hagelwit pakje om samen met andere uitverkorenen als zoeaafke te fungeren. Toen leefde in Ophoven nog de laatste overlevende zoeaaf, met name Mathijs Slevén, grootvader van mijn tante, die in Rome in pauselijke dienst had gestreden.

Jef Slegers-Mols uit Maaseik op ronde met zijn ijskar.

Tot en met het zesde leerjaar volgde ik de lagere school bij meester Pierre Bergths uit Maaseik en hoofdonderwijzer Jules Poukens, die ons met veel toewijding de elementaire kennis voor het leven bijbrachten. Het was de tijd van de *groene erekaarten*.

Maaseikenaar Pierre Bergths, mijn onderwijzer in de vijf eerste leerjaren van de lagere school.

Hoewel ik altijd primus in de klas was, slaagde ik er niet in het nodige aantal bij elkaar te krijgen om op het einde van het schooljaar met een prijsboek beloond te worden. Die waren dan bestemd voor de brave hendriken die benevens hun vlijt er ook in slaagden een hele week lang tuchtvol, keurig en stil de lessen te volgen. Dat lag niet in mijn aard. Maar toch deed het me iedere keer pijn om bij het minste vergrijp gestraft te worden met het verlies van de zo begeerde erekaart, die een prijs garandeerde op het einde van het schooljaar.

Ik was namelijk van jongs af aan dol op lectuur. Ik verzamelde met veel liefde alles wat ik kon bemachtigen: Vlaamse Filmpjes, boekjes van A.Hans, Ivanov, almanakken, enkele kinderboeken. Mijn eerste boekenkast was een grote rechtopstaande fruitkist, waarvan de voorkant door moeder bekleed werd met een gebloemd schuifgordijntje. Vanaf mijn prille jeugd hoedde ik onze enige koe op de veldwegen tussen de

welige korenvelden of op de *wissel*, de vroegere stelplaats van de tram. Ik verveelde me niet, want ik had steeds lectuur bij de hand. Slechts één keer ben ik als kleine jongen in paniek geraakt. De koe, waarschijnlijk gestoken door een daas, rukte zich plotseling van het leisel los en sloeg vierklauwens op de vlucht in de richting van het Ven bij Sint-Jansberg. Behulpzame boeren konden het beest een kilometer verder in bedwang houden, zodat ik, buiten adem maar met een verlicht gemoed, huiswaarts kon keren.

68

In onze vrije tijd leefden we in en met de natuur en de seizoenen. Duur speelgoed kenden we niet: een hoepel (reip), een *pópperel*, een tol die met een *smik* (zweepje) draaiend werd gehouden, een grote houten tol (dop), die zorgvuldig met een speciale koord werd omregen en dan met een behendige armzwaai zingend en snorrend in gang werd gezet. We waren bedreven in het vervaardigen van wilgenfluitjes en *knaptuuten* (klakbussen) en lieten op winderige dagen onze zelfgemaakte vliegers op. Hinkelen, knikkeren, blindemannetje, verstoppertje, hoepelkoersen en wedstrijden in steltlopen waren spelen die door ons druk werden beoefend. Bij vriend Jan Gorissen, thans rustend kruisheer in huize Zorgvlied, speelden we ganse middagen op een aangelegde miniatuurbeugelbaan. Uitgeholde bieten, als mensenhoofden ingesneden en met een brandend kaarsje erin, werden 's avonds op palen geplaatst om de voorbijgangers de daver op het lijf te jagen en ons de nodige pret te bezorgen. Met hengel of mand verschalkten we de vissen in de toen nog onbeoedelde Witbeek en de Lossing. Die beken kenden voor ons geen geheimen: de *enkelen* (grondels), de *dobbelen* (blieken), de ritsen (voorns), de baars, de snoek, de *avelen* (alvers) en de zwarte *honskoet*. De winteravonden bij de Leuvense stoof werden doorgebracht

met kaartspelen, kienen, dominoën of ganzenspel.

Op kermisdonderdag, begin juni, namen we, onder grote toeloop van de bevolking, deel aan de volksspelen die er werden georganiseerd: zaklopen, water dragen, het beklimmen van een met zeep bestreken mast, waarin aan de top allerhande versnaperingen hingen.

Jefke Erna en Marieke Mols waren er ieder jaar de vaste foorkramers met hun speelgoedkraam.

Meestal liepen we naar school op klompen. Ze waren in de winter behaaglijk warm aan de voeten. Maar voor ravottende rakkers waren ze ook dikwijls oorzaak van pijn en smart. Het gebeurde maar al te vaak dat we bij het lopen onze enkels tot bloedens toe verwonden, wenen thuiskwamen en aan moeder met een van pijn vertrokken gezicht vertelden dat we ons weer *geharinkeld* hadden. Als dan het flesje met de gevreesde *tenterjot* (teinture d'iode of jodiumtinctuur) tevoorschijn werd gehaald, betekende dat niet zo

dadelijk een leniging van de pijn. Erger was het als het noodlot een tweede keer toesloeg en de genezende korst (*de rouf*) op de wonde het een tweede keer moest ontgelden. Het was dan ook een feest als we bij het begin van de zomer bij Thieu Segers alias *Thieu van de Coöperatief* uit een grote stapel onze maat mochten uitzoeken van een paar gummisloffen waarvan de bovenkanten voorzien waren van luchtgaatjes tegen het zweten. Die sloten heerlijk vast rond onze voeten en dan konden we spelen en rennen naar hartenlust.

En toen kwam de oorlog op 10 mei 1940. Op die dag voelde ik als dertienjarige mijn droomwereld ineens storten. Nooit vergeet ik die fatale morgen toen we reeds vroeg gewekt werden door daverende ontploffingen en de Duitse *Stuka's*, die laag en onheilspellend over de Maasvallei scheerden. Een twaalftal bruggen over de Lossing en de Witbeek vlogen in de lucht. Jongemannen sloegen op de vlucht. Reeds in de vroege voormiddag zagen we enkele tot de tanden gewapende Duitse soldaten voorbijstappen en een paar uren later was de dorpskom volledig overrompeld. Ondanks het feit dat de Duitsers heel vriendelijk waren en ons trakteerden op chocolade en pepermunt, voelde ik mij beklemd en moedeloos. Het woord oorlog en alle daaraan verbonden onheil, de verhalen van mijn ouders over WO I indachtig, spookten mij onafgebroken door het hoofd. Het zou ettelijke weken duren voor die angst stilaan zou wegebben.

In de namiddag krioelde het in onze buurt van soldaten die op de boerderijen moesten ingekwartierd worden. In onze boomgaard werd een veldkeuken geïnstalleerd en het was een bedoening van belang in en om onze ouderlijke woning. Officieren zaten binnenshuis, waar moeder op hun verzoek *Bohnenkaffee* serveerde. Het zou de

laatste koffie zijn die tijdens de vier volgende jaren thuis werd gedronken. Want reeds enkele dagen nadien werd het ersatz van gebrande gerst. Ik zie nog voor mij hoe zij aan tafel foto's toonden van vrouw of kinderen. Hun enige bekommernis was zo snel mogelijk na hun *Englandfahrt* naar de heimat terug te keren.

Een soldaat had mijn vierjarig zusje op de arm genomen en zeulde vol vaderlijke vertedering met haar over het erf. Op een gegeven ogenblik was hij tussen de honderden *Feldgrauen* verdwenen. Een panische angst die mijn keel toesnoerde, beving mij. Verweesd heb ik een hele tijd in de buurt naar hen gezocht. Ik liet zelfs vol vertwijfeling mijn blik vallen op....
de dampende veldkeuken. Ik had wel kunnen wenen van geluk toen hij na een tijdje met mijn zusje, die zich van niets bewust was, terug opdaagde.

69

Opnieuw kreeg ik een panische angst toen ik 's avonds - ik lag al in bed - de Duitsers hoorde tieren tegen de paarden die met de hulp van vader op de dorsvloer van de schuur gestald werden. Een grote groep soldaten overnachtte er toen op stro in het *gebónd* (bergruimte voor het graan).

Tijdens de eerste dagen ervoer ik de realiteit van de oorlog pas echt. Aan de kerk zag ik dat een gesneuvelde Duitser van een vrachtwagen werd afgeladen en naar het dodenhuisje op het kerkhof werd gebracht. Hij was één van de soldaten die sneuvelde bij de ontploffing van de brug in Maaseik en te Ophoven uit de Maas was opgevisst. Hij werd begraven naast het dodenhuisje en vandaar pas na de oorlog naar een soldatenkerkhof vervoerd. Op zijn graf stond een eenvoudig houten kruis met zijn naam en geboortedatum: *Willy Fritsch*

(wordt vervolgd)

Maaseiker spreekwoorden, spreuken en gezegden (nova series)

70 Tony Van Wijck
Cartoons: Gerard Segers

1. Bówkpi-jn is sji-jtpi-jn, koppi-jn is vrieëtpi-jn. (= Als je buikpijn hebt, moet je naar het WC, als je hoofdpijn hebt, moet je gaan eten.)

2. Wó kump daen heiligendaag vandan? (= wordt gezegd als iemand onverwachts iets positiefs doet)

3. Mi-jne fits steit op zi-jn zök. (= Ik heb een platte band.)

4. Minse di-j väöl belaove höbbe dèk ei zwaak geheuge. (= komt veel voor bij politici)

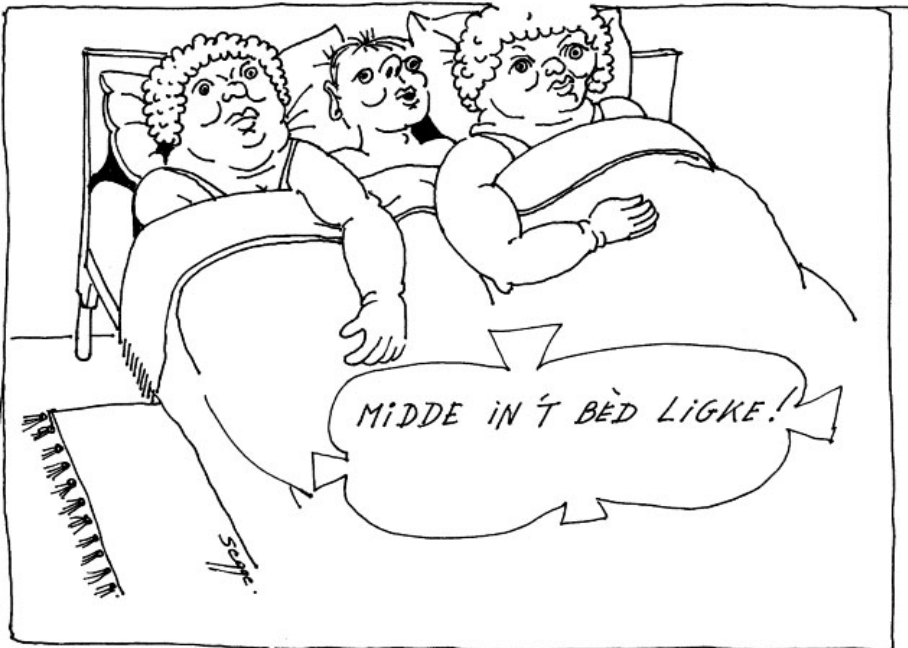
5. Hae is zoe gek es bóws. (= Hij is stapelgek.)

6. Gelsj stink, mer esset höbs rijkste 't neet. (= uitleg overbodig)

7. Good getujg mót druug hange. (= Een dikke buik houdt alles eronder droog.)

8. God de vader' ligk op de Maas. (= De 'elevator' van de Drageira noemde men vroeger 'God de Vader'.)

9. Dae kan het graas van ónger beki-jke. (= Hij is dood en begraven.)

10. Het is geine mejéng. (= Het lukt helemaal niet; het is zinloos.)
11. Hae haet geine mel mieë.
(= Hij heeft niets meer te missen.)
12. De bès ein aw mem.
(= Je bent een zeurpiet.)
13. Di-j van Mezeik zeen al meug es ze opstoeën. (= wijst op een Maaseiker deugd :-))
14. Hae kraeg ze dao gerieëte.
(= Hij kreeg daar een pak slaag.)
15. Iech bèn vandaag mer 'nen hawwe mins. (= Ik voel me niet lekker.)
16. 'Nen ieërlikke mins maag aan zi-jn vinster stoeën. (= antwoord op de opmerking dat iemands gulp open staat)
17. En dat we h'm nog lang moge moge.
(= heildronk)
18. Motte zitten inne kleijer. (= Er is hier geen sprake van 'moeten'.)
19. Det is 'm ówt de mówl gesnieëje.
(= Hij lijkt op zijn vader.)
20. Dae laef wi-j ein móws in het mael.
(= Hij heeft helemaal geen geldzorgen.)
21. Hae haet twieë kieëre jao gerope tón ze de naze óowtdeilde.
(= Hij heeft een zeer grote neus.)
22. Zèt di-jne fits op di-jn naas.
(= Zet je bril op.)
23. Mèt naober kunste handele, met femi-jlie móste wanjele. (= Een goede buur is soms meer te vertrouwen dan de eigen familie.)
24. En nów diech! (= zegt men na een straffe uitspraak)

25. Gein nówts, good nówts!
(= Geen nieuws, goed nieuws.)
26. Det zeen gooj nuuët es ze gekraak zeen. (= Het wordt goed als men die moeilijkheid te boven is.)
27. Achter ein duuër woe niks gebuurt woeënt nemes.
(= Ieder huisje heeft zijn kruisje.)
28. In Awweneik waas ein di-j waas zoe heit es den oeëve van Spits.
(= Bedoeld is de brikkenoven van Spits in Aldeneik.)
29. Hae buuëkte zich ein oug ówt.
(= Hij weende erg veel.)
30. Dae haet dao ei greun paedsje doeërgeloupe.
(= Hij heeft daar lang gevrijd.)
31. Wó ei paerd gegrasd haet hoeft ein ków neet mieë te kómme.
(= Een sterke neemt alles weg zodat de zwakkere niets meer vindt.)

32. Paose vreug of laat haet de zoeëmer in zi-j gaat. (= weerspreuk)
33. Hae is ónger ein patsj te vange. (= Hij is zeer neerslachtig.)
34. De's ouch get gesjieëte. (= Dat is mij er eentje.)
35. Ze trèkke miech doeër de strónt. (= Ze zijn heel negatief over mij aan 't praten.)
36. Uuëver de tóng kakke. (= braken)
37. Hae is good vaerdig. (= Hij is goed dronken.)
- 72 38. Het waas ouch neet vaöl. (= Het stelde helemaal niets voor.)
39. Ze zeen mèt haöm aan 't vare. (= Hij is betrappt en men gaat hem voor de rechtbank brengen.)
40. Iech höb het vas. (= Ik begrijp het.)
41. Dae haet meneere van e verke. (= Hij heeft helemaal geen fatsoen.)
42. Dae sjut neet mèt spek mer mèt e gans verke. (= Hij overdrijft geweldig.)
43. De's geine vètte. (= Dat stelt niks voor.)
44. Gekrieëge mèt vi-jif vinger en get sjrik. (= iets gestolen)
45. Ze begint vluuë op häöre start te krijge. (= Ze begint al naar jongens uit te kijken.)
46. Vuuëgelkes di-j te vreug fluite zeen 'ne voeëgel vuur de kat. (= Meisjes die te vroeg vrijen, komen meestal op het verkeerde pad.)
47. Da's nog wujd van de vot. (= namelijk koppijn)
48. Hae kos nog allein vówste make in zi-jn maal. (= Hij staat er machteloos naar te kijken.)
49. Ein jóng vrouw en einen awwe man is ei tristig gespan. (= Te veel verschil in ouderdom valt soms tegen.)
50. Gei bieëter vrundsje es het eige mundsje. (= Bij veel mensen overheerst het eigenbelang.)
51. Dae neet op 't water löp, verdrunk neet. (= Haal geen al te gewaagde dingen uit.)
52. De maaks mich waterrechtig. (= Ik krijg zin om het te eten of om op het voorstel in te gaan.)
53. Iech geluif des tiech wörm höbs. (= Je bent niet goed wijs.)
54. De wouf kump ouch aan getelde sjaöp. (= De beste waakzaamheid kan nog falen.)
55. Dao zit väöl zeiver in ein ton beer. (= Er wordt wat afgekletst na het drinken van bier.)
56. Ze höbbe zieëker vergieëte dae kieërel e zeiverlepke óm te bènje. (= zegt men van een kletsmaajor (misschien een politicus?) die te lang aan het woord bleef)
57. De's mi-jne zjaor neet. (= Dat is mijn aard niet.)

Hoe worden spreekwoorden, zegswijzen en gezegden onderverdeeld?

Tony Van Wijck

Al jaren verschijnt in 'De Maaseikenaar' de rubriek "Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden", alles samen vele honderden van deze volkse uitdrukkingen.

In het Nederlandse taalgebied bestaan heel wat spreekwoordenboeken. Zo verscheen er al in 1480 een bundel met als titel 'Proverbia communia' (Algemene spreekwoorden).

Met deze idiomatische taaluitingen beperk ik mij tot spreekwoorden, gezegdes, zegswijzen, uitdrukkingen én zei- en weerspreuken die je in Maaseik kan of kon horen, alle uiteraard in onze eigen Maaseiker taal verwoord en gespeld. Een lijst van deze taaluitingen is nooit volledig. Bijna dagelijks hoor ik immers hier en daar nog wel een mij onbekende, maar daarom niet minder originele zegswijze of uitdrukking.

Onder een '**spreekwoord**' verstaan wij een kort, krachtig gezegde dat een waarheid of wijsheid bevat. Spreekwoorden, die overigens altijd origineel, beeldend en speels zijn, zijn het mooiste wat ons taaleigen qua formuleringen te bieden heeft. In

tegenstelling tot een gezegde, waarin de persoonsvorm met het onderwerp overeenkomt, is een spreekwoord qua vorm vrijwel onveranderlijk. Het is een vaste, niet verbuigbare combinatie van woorden. Vaak bestaat een spreekwoord uit twee delen, waarbij het eerste deel een oorzaak of voorwaarde geeft en het tweede deel een gevolg of conclusie. Bv. "*Woe niks is, woeënt neemes.*" (Overal is verborgen leed.); "*De mós kówleköpke gewaes zeen, ieërste kwakkert bès.*" (Je moet altijd klein beginnen.).

Een tweede bijzondere taalvorm is het '**gezegde**', dat een vrijwel vaste verbinding is van woorden en dat een figuurlijke betekenis heeft. Het gezegde bevat geen werkwoord en vormt nooit een zin op zichzelf. Bv. "*op het heilig oug*" (naar schatting); "*kak of geine kak*" (of je wilt of niet).

Tot de idiomatische formuleringen behoren voorts de '**zegswijzen**'. Deze kunnen, in tegenstelling tot de gezegden, wel een zin vormen. Het onderwerp en de werkwoordstijd kun je trouwens laten overeenkomen. Een zegswijze is bv. "*uuver de tóng ri-jje*" (in opspraak zijn), of in zinsverband: "*Det maesje is nogal uuver de tóng gerieëjje*".

Als vierde idiomatische taalvorm vermeld ik onze '**uitdrukkingen**', die wij maar al te graag in de mond nemen. Volgens van Dale is dat een "vaste, idiomatische verbinding van woorden met een figuurlijke betekenis", bv. "*ei kensj op de pof höbbe*" (als ongehuwde vrouw een kind hebben). Een uitdrukking is een vaste, maar bijzondere en karakteristieke manier om je gedachte te formuleren.

Een aparte groep verder vormen de '**zeispreuken**' of apologische spreekwoorden. Dit zijn spreekwoorden in de trant van: "*Awwerdóm geit vöör, zag 't jónk, en hae loeët vader mèt de krówkar sjörge*", waarin iemand zijn eigen handelingen becommentarieert. Vaak is

de zeispreuk een beeldende uitbreiding van een gangbare uitdrukking. In ons voorbeeld is dat: *"Awwerdóm geit vää'r"*. Van de zeispreuk maken we meestal gebruik om dwaasheden van anderen aan de kaak te stellen. Door het opvoeren van een derde persoon scheidt de taalgebruiker afstand tussen zichzelf en de situatie. Daarom gebruiken we deze formuleringvorm vooral om gênante of dwaze situaties minder pijnlijk of beschamend te laten voorkomen. Het gevolg daarvan is dat je de levenswijsheid die in de zeispreuk vervat zit, zo relatieveert en ze eerder spottend of zelfs als een mop aan de man brengt.

74

Hekkensluiser in onze reeks van idiomatische taaluitingen is de **'weerspreuk'**. Vroeger observeerden de mensen het weer nauwlettend. Na jaren van grote en gestadige aandacht vertaalden deze waarnemingen zich dan in weerspreuken, waarvan het merendeel de wetenschappelijke toets overigens niet doorstond. Weerspreuken horen des te meer thuis onder de noemer volkswijsheid of -geloof. Zowel in spreuken over het weer op de korte termijn als in spreuken over de weersgesteldheid tijdens een vaste periode van het jaar zit dikwijls een kern van waarheid, terwijl voorspellingen voor de lange termijn doorgaans onjuist zijn. Ook bij merkeldagen (dagen die in het volksgeloof bijzonder belangrijk zijn, o.a. voor het levenslot van de mens, voor het gedijen van het vee, voor feestdagen van heiligen, enz...) horen bepaalde weerspreuken. Soms is dit soort weerspreuken, in verband met merkel- of lotdagen dus, wel juist. Nu zijn die weerspreuken wat achterhaald, maar het blijft leuk om ze te lezen en te toetsen op hun waarheid. Een voorbeeld van een weerspreuk is: *"Es het mèt Pis-Greet rieëgent (10 juni), wuuërt er zès wieëke gezieëgend."* (Als het met Sint-Margriet regent, regent het zes weken.).

Alle spreuken, zegswijzen en gezegden tekende ik op uit de mond van Maaseikenaren. Sommige van deze aparte formuleringen zijn gekend in het grootste gedeelte van ons Nederlands taalgebied, andere in een beperktere 'Limburgse' kring. Specifieke uitdrukkingen die enkel de dialectspreker uit de Maaseiker regio kent en gebruikt, zijn zeldzaam geworden. Denk bijvoorbeeld aan: *"Hae ligk al achter Zjangke Maantsje"*, een uitdrukking die staat voor: "Hij ligt al op het kerkhof". Het huis van 'Zjangke Maantsje' (Johannes Raetschelders) lag immers vlak bij de toegang tot het 'oude' kerkhof.

De bekende Maaseiker cartoonist en kunstenaar Gerard Segers, die met fantastische en originele cartoons deze rubriek verlicht en het zo vaak bijzonder aanschouwelijk maakt, geeft aan onze rubriek steeds een grote meerwaarde.

Haiku's

van Herman

*Het volle pintje
ledigde hij in één teug.
"Vol-ledig" dacht hij.*

*Met al die groenten
had de kok er weer eens een
soepje van gemaakt*

*Hij besefte niet
dat hij juist door te zwijgen
zoveel had gezegd.*

Eigenaardigheden in ons dialect

Tony Van Wijck

De dubbele ontkenning

In ons dialect komt het veel voor dat in één en dezelfde zin gebruikers van de woorden “noeëjt” (nooit) - “gein” (geen) - “niks” (niets) een bedoelde ontkenning door een tweede ontkenning weer teniet doen, de z.g. dubbele ontkenning.

Zo zal een autochtone Maaseikenaar zeggen: “Iech höb noeëjt niks gedoeën. Precies vertaald is dat: “Ik heb nooit niets gedaan”.

Men bedoelt te zeggen dat men nooit iets gedaan heeft. Zoals het nu echter gezegd wordt, heeft het gezegde juist de betekenis dat men wel iets gedaan heeft. Een ander voorbeeld is: “Iech rouk noeëjt **gein** sigrètte” (Ik rook nooit geen sigaretten). Men bedoelt te zeggen dat men nooit sigaretten rookt, maar zoals het gezegd wordt, rookt men juist wel sigaretten. “**niks**” en “**gein**”, hierboven genoemd, zijn overbodig.

Een andere eigenaardigheid, ofschoon geen dubbele ontkenning, is wanneer een geboren en getogen Maaseikenaar bv. bij een werkgever verschijnt en in het

‘Mezeikers’ vraagt: “Baas, iech kóm ins ki-jke of gieë gei werk vuur miech höbt”. Gaat men dit gezegde analyseren, dan komt men tot de ontdekking dat de man met zijn vraag het tegenovergestelde bedoelt van wat hij graag zou hebben. Immer, zoals hij het nu vraagt, wil hij juist te werk worden gesteld. “Gei” is hier dan overbodig.

Een andere betekenis van “ein”

Een andere bijzonderheid is dat in ons dialect het onbepaald lidwoord “ein” (een) in een totaal andere betekenis gebruikt kan worden, nl. als wederkerig voornaamwoord.

Wij zien dat vooral als “ein” voorafgegaan wordt door een voorzetsel of als het gebruikt wordt in combinatie met een voorzetsel.

Maar dan moeten wij er rekening mee houden dat “ein” in zo’n geval de betekenis van onbepaald lidwoord of van telwoord gaat verliezen en dat het alsdan de betekenis gaat aannemen van: “elkaar”.

Voorbeelden:

Di-j goeën vääöl mèt **ein** óm. (Die gaan veel met elkaar om.)

Di-j trèkke vääöl op **ein**. (Die lijken veel op elkaar.)

Di-j hawwe vääöl van **ein**. (Die houden veel van elkaar.)

Di-j ligke de gansen daag bi-j **ein**. (Die zijn de hele dag bij elkaar.)

Det ligk allemaol ónger-**ein**. (Dat ligt allemaal door elkaar.)

Di-j verstoeën zich good ónger **ein**. (Die kunnen het goed met elkaar vinden.)

Theodorus Bouman, kruisheer, ooit alom gekend, nu bijna vergeten: deel 1

76 Roger Janssen o.s.c.

In Weeze, een plaats in het koninkrijk Pruisen, werd op 16 december 1832 Theodorus Christianus Bouman geboren. Het gezin waarin hij opgroeide, verhuisde in 1852 naar het Nederlandse Venray. Op 3 februari 1852 werd de migratie bevestigd door de Pruisische regering. Over de jeugdijaren van

Theodorus en zijn familie zijn wij slecht ingelicht. Een zoon van zijn broer trad in bij de jezuiten en werd op 8 september 1893 in Maastricht tot priester gewijd. Verder bewaren we een familiefoto, die bij gelegenheid van één van de jubilea van Theodorus werd getrokken. Briefwisseling is er echter niet, waardoor we ons van alle mogelijke toelichtingen omtrent de sociale, economische, culturele, politieke en familiale status moeten onthouden.

Leraar aan het H.-Kruiscollege in Maaseik

In de zomer van 1860 trad Bouman in bij de kruisheren in Sint Agatha. Op 5 maart 1861 deed hij er de tijdelijke professie en drie jaar later legde hij in Maaseik de eeuwige geloften af. Hij werd naar Maaseik gezonden, omdat prior C.W.A. de Bruijn (1819-1883) op zoek was naar een leraar Frans in opvolging van P. Thomas, die in maart 1861 benoemd werd tot professor aan de katholieke universiteit van Leuven. Op 1 juli 1862 werd hij tot subdiaken gewijd en in december 1862 tot diaken. Op 7 april

Familiefoto bij gelegenheid van het vijftigjarig professiefest.

*Maria, Troosteres van de bedroefden-
Aandenken aan Kevelaer.*

1863 werd hij in Luik tot priester gewijd. Hij was conventualis in Maaseik van 1861 tot aan zijn dood in 1919 en behield de Duitse nationaliteit.

Deservitor in het hospitaal

Van 1881 tot 1915 was Bouman deservitor in het hospitaal in Maaseik. Over zijn werkzaamheden kunnen we bij gebrek aan bronnen niets meedelen.

Inrichter van de bedevaart naar Kevelaer

De eerste bedevaart die werd ingericht door de kruisheren, had plaats in 1793. Nieuwe pelgrimstochten vonden plaats in 1796, 1798 en 1803, waarvan de laatste twee echter niet meer door kruisheren werden begeleid. Kort na de terugkeer van de kruisheren in 1855 drongen de inwoners van Maaseik er bij hen op aan om de bedevaart weer in te

richten. Op 3 september 1859 trok opnieuw een bedevaart vanuit Maaseik naar Kevelaer. De weg heen en terug werd in vier dagen te voet afgelegd; enkele huifkarren waren mee voor zwakken en ouden van dagen. 's Zaterdag vóór de eerste zondag van september vertrok men om 4 uur 's morgens. 's Avonds rustte men in Straelen in Duitsland en overnachtte er. Vol goede moed vertrok men weer op zondagmorgen om omstreeks negen uur de mis in Kevelaer te kunnen bijwonen. Onder muzikale begeleiding werd de processie met vlaggen en wimpels door de geestelijkheid van Kevelaer afgehaald. Magister-generaal Henricus Van den Wijmelenberg stuurde op 27 oktober 1859 gelukwensen en de deken van Maaseik hechtte op 21 december 1859 zijn goedkeuring aan het initiatief. Het volgende jaar werd een broederschap in de kruisherkerk opgericht, die op 16 januari 1860 kerkelijk werd goedgekeurd. Op 13 juli 1860 hechtte Pius IX zijn goedkeuring aan deze broederschap en verleende vele aflaten aan de leden. Voortaan werden zielenmissen gelezen in de Bosstraatkerk voor de afgestorvenen van de broederschap. De eerste directeur van deze broederschap was Andreas Damman (1815-1883), die subprior was van het kruisherkenklooster en kapelaan in Maaseik. Terwijl de pelgrims met kruis en vaandel biddend en zingend door Nederlands-Limburg trokken, vergezelde hij hen in superplie en stoel. De eerste negentien jaar ging dit ongestoord. In de jaren 1870 ontdekte de Nederlandse minister van justitie dat openbare processies en bedevaarten in Noord-Brabant en Limburg in vele gevallen in strijd met de wet waren. Hij wenste voortaan een onderscheid te maken tussen processies en bedevaarten en wilde berekenen hoeveel keren in het jaar en langs welke wegen een bepaalde processie mocht trekken. Op vele plaatsen trachtte hij een processie voorgoed af te schaffen. Tot en met 1880 werd aan verschillende

Bedevaart Maaseik-Kevelaer (19-08-1954), Lies Croonenberghs, Paula Segers, Mariette Segers, Dorien Segers, Lief Croonenberghs.

bedevaarten het dragen van kruis en vaandels verboden en de priesters, die de bedevaarten leidden, werden bekeurd. De eerste hinder ondervond Damman in 1878. Bij het trekken van de bedevaart door Venlo, op 7 of 10 september 1878, werd hij door de marechaussee aangehouden en ondervraagd naar zijn naam, woonplaats en beroep. Daarna mocht hij echter beschikken. De ondervraging kende geen vervolg en ook het daaropvolgende jaar hoorde Damman niets meer van de marechaussee. Om evenwel te voorkomen dat de Maaseikse bedevaart hinder zou ondervinden schreef hij op 20 juli 1879 aan de "gouverneur" van het hertogdom Limburg in Maastricht, Jonkheer Eduard de Kuyper, afkomstig uit Veghel in Noord-Brabant. In zijn brief deelde hij mee dat er al vóór 1800 vanuit Maaseik een processie over Nederlands grondgebied naar Kevelaer trok en dat hij als directeur gedurende negentien jaar deze processie zonder de minste moeilijkheid had vergezeld. Vervolgens vermeldde hij de ondervraging in Venlo

in 1878. Ook vertelde hij dat hij in 1876 aan de burgemeester van Straelen moest bewijzen dat deze bedevaart reeds vóór 1850 bestond. Zijn bewijsvoering was door de burgemeester aanvaard. Ten slotte vroeg Damman aan de commissaris de machtiging om processiegewijs door de Nederlandse gemeenten te trekken. In een postscriptum deed hij aan de commissaris de groeten van zijn confrater Rudolf Schippers, een dorpsgenoot van de commissaris.

Omdat de processievrijheid door het Ministerie van Justitie werd betwist, kon de Kuyper natuurlijk moeilijk een machtiging geven om processiegewijs door Nederlands-Limburg te trekken. Hij wendde zich daarop tot de Officier van Justitie in Roermond, mr. Ch. Cornelis, een katholiek, maar fel antiklerikaal. Deze officier raadpleegde de Procureur-generaal voor Noord-Brabant en Limburg in Den Bosch, jonkheer mr. J. de Jong van Beek en Donk, een protestant. Zelfs al waren de twee laatsten

voorzitters van processievrijheid geweest, dan nog hadden ze een afwijzend antwoord moeten formuleren, omdat de regerende minister een einde aan het vrij trekken van processies in Limburg wilde en daartoe reeds aan de vorige Procureur-generaal in Den Bosch instructies had gegeven. De pas benoemde Procureur-generaal De Jong van Beek en Donk schreef aan de officier van Justitie in Roermond, mr. Cornelis, dat bedevaarten die vóór 1848 bestonden, mochten plaatshebben, maar niet door priesters in kerkelijke gewaden mochten worden begeleid. Ook mochten geen kruisen of andere kerkelijke voorwerpen worden meegedragen, want dan zou de bedevaart op een processie gaan gelijken. De reactie van Damman is niet gekend. Vermoedelijk zal hij het niet moeilijk hebben gehad om te bewijzen dat de bedevaart van Maaseik reeds vóór 1848 naar Kevelaer trok. In dat geval mocht zijn bedevaart door Nederlands-Limburg trekken, weliswaar met opgerolde vanen, een verborgen priesterkruis, zonder priestergewaden en zonder luidop te bidden en te zingen. Lang heeft hij dit niet hoeven vol te houden. Vanaf 1881 wenste de nieuwe minister van Justitie immers zo min mogelijk over een processieverbod in Limburg te horen. Damman overleed op 21 december 1883 en werd begraven op het kerkhof in Maaseik. De bedevaart naar Kevelaer werd voortaan georganiseerd door Theodorus Bouman.

(wordt vervolgd)

1 Op 26 oktober 1856 noteerde prior De Bruijn de kosten van een reis door België. Hij was op zoek naar een leraar Frans en tegelijk had hij de orde bekend willen maken. Kostprijs: 80 BEF. Archief Kruissheren Maaseik, V.A.2.3, p. 18; in 1857 ontving P. Thomas, leraar Frans aan het H.-Kruiscollege, een wedde van 200 BEF, vanaf 1858 een van 300 BEF. Archief Kruissheren Maaseik, V.A.2.2, pp. 20-21; P. Thomas werd in maart 1861

professor benoemd aan de Leuvense universiteit. In Maaseik werden zijn lessen overgenomen door Th. Bouman. Archief Kruissheren Maaseik, V.A.2.2.

2 N., Liederboekje voor de Bedevaarten naar Onze-Lieve-Vrouw Troosters der Bedrukten te Kevelaer. Maaseik, 1956, (p. 7). Uitgebreide informatie over de bedevaarten naar Kevelaer treft men aan in P. DOHMS, Die Wallfahrt nach Kevelaer zum Gnadenbild der "Trösterin der Betrübten". Nachweis und Geschichte der Prozessionen von den Anfängen bis zur Gegenwart. Mit Abbildung der Wappenschilder. 350 Jahre Kevelaer-Wallfahrt, vol.2. Kevelaer, 1992, XIX-430 p.

3 R. JANSSEN, Oord van helder licht. 800 Jaar Orde van het Heilig Kruis 1210-2010. St.- Agatha-Cuijk, 2010, p. 310.

4 Hij ontving hiervoor 25 BEF "beloning". Archief Kruissheren Maaseik, V.M.5 (1), p.14 r. Een processiemis van Kevelaer tot dankzegging in de Bosstraatkerk op 7 september 1859 kostte 5 BEF. Archief Kruissheren Maaseik, V.M.5.1, p.14 r.

5 Constant Theodore baron Lynden van Sandenburg, jurist, advocaat, minister van Justitie van 1874 tot 1877. Hij wilde een einde maken aan het vrije trekken van processies. Voortaan waren ze onderworpen aan een strenge reglementering.

6 Archief Kruissheren Maaseik, V.J.5 (1).

7 R. JANSSEN & P. WINKELMOLEN, Repertorium Canoniorum Regularium Ordinis Sanctae Crucis 1840-1996. Maaseik, 1999, pp. 83-84.

8 L. HEERE, De Processie van Maaseik naar Kevelaer en het Processieverbod. in: De Maasgouw, jg. 83, 1964, afl. 1, kol. 25-26.

9 L. HEERE, De Processie van Maaseik naar Kevelaer en het Processieverbod, kol. 27-30; Archief Kruissheren Maaseik, VI.D.1-2; Archief Kruissheren Maaseik, V.J.3.8.

Kinnekes van Ophoven

80 Luc Bleukx

In het vierde nummer van 2015 verzocht lezer Jef Dehing om enige uitleg omtrent een uitdrukking waarin de ‘kinnekes’ van Ophoven een belangrijke rol spelen. Aanvankelijk voelde ik mij niet zo aangesproken door deze vraag, omdat het niet direct tot mijn competentie en expertise behoort.

Dit werd echter plots helemaal anders tijdens het doorbladeren van een jaargang van het oude tijdschrift “’t Daghet in den Oosten”. In het nummer 9-10 van de jaargang 12, 1896, werd mijn aandacht als het ware als in een obsessie aangetrokken door de uitdrukking “samengaan wi de kindertjes van Ophoven”. Deze uitdrukking stond midden in een lange lijst van “Limburgsche spreuken en spreekwoorden”. Helaas werd er geen verdere uitleg bij gegeven. “’t Daghet in den Oosten” is een Limburgs tijdschrift voor taal- en andere wetenschappen en werd opgericht in 1885, in deze vorm gestopt in 1914, en de auteurs worden zelden of nooit vermeld.

Ik voelde mij een beetje aangesproken door de vondst en deed dan maar een poging op het internet. Op de website

<http://www.henkdeconinck.be/spotnamen/ophoven.htm> vond ik slechts enkele regels met de volgende tekst: “Men meende zelfs dat 28 december hun feestdag was, de naamdag van de “onschuldige kinderen”. De Kinjerkes van Ophoven appelleren aan de uitdrukking die is overgewaaid van het Sittardse Ophoven: “samengaan en same trök, wiej de kinjerkes van Ophoven”.

Ook dit bracht geen sluitend verhaal, maar leerde mij wel dat de plaatsnaam Ophoven niet erg specifiek is. Een klein onderzoek leerde mij dat in de omgeving van Maaseik de plaatsnaam Ophoven zeker viermaal voorkomt: als deelgemeente van de gemeente Kinrooi, als buurtschap in de deelgemeente Neeroeteren, en in Nederland als buurtschappen van Echt en van Sittard.

Maar het internet zette mij ook op het spoor van een publicatie in twee delen, geheten: “Kinjerkes van Ophoven”. De boekwerken zijn samengesteld door de heer Gerard Gerits en de dames Agnes Pepels en Christine Sleven en werden uitgegeven in 2011 door de Heemkundige Vereniging van Kinrooi. Bijzonder belangwekkend is pagina 14 in het eerste deel en ik wil de inhoud hiervan dan ook integraal weergeven (met dank aan de heer Gerard Gerits voor de welwillend verleende toestemming).

lets over de bijnaam

De mensen van Ophoven zijn in de volksmond gekend als Kënjerkes van Ophove. Ook de inwoners van Kortnaken en leper torsen een soortgelijke bijnaam al jaren.

Spotnamen gaf men vermoedelijk om een gezamenlijke vijand te creëren zodat de interne verbondenheid strakker werd. Maar ook naijver en afgunst gaven aanleiding tot het geven van bekrompen scheldwoorden. Ze zijn meestal niet bedoeld om iemand te vleien.

In 'de Kattenstad' leper staat op een weefgetouw in een glasraam te lezen: 'Kindre van Ypre die slaen d'laken in de beste vould!' (De leperse kinderen slaan het laken in de beste plooi.) Dat de leperlingen hun toenaam met fierheid dragen, heeft alles te maken met de oorsprong. Toen men gravin Margaretha van Constantinopel (1202-1280) vroeg hoe ze zo vlug aan een zwaar losgeld was gekomen, antwoordde ze: 'Dit hebben mijn lieve kinderen van leper gedaan.' Maar hun bureu uit Poperinge hebben deze aliasnaam steeds met de grootste minachting uitgesproken.

Die van Ophoven en Kortenaken hebben geen idee over de oorsprong. Je kan er wel - zoals Gaspard Coolen, Donaat Sniijders en Jos Smeets - over filosoferen.

Spotters zulten er wel iets negatief in zien: 'kinderlijk', 'onnozel'.

Kwatongen beweren wel eens dat de Kènjerkes van Ophove hun naamfeest vieren op 28 december.

Die van Ophoven lopen gedweeljk de schapen met de kudde mee. Alle kinderen worden groot, behalve die van Ophoven.

Toch klinkt Kènjerkes van Ophove sympathiek. Onschuldijk, braaf, charmant zelfs.

Deile wie de kènjer van Ophove. Allemaal achterein wie de kènjer van Ophove. Wae gaon allemaal samen hand in hand wie de kènjerkes van Ophove.

Donaat Sniijders wees op de verhouding gehucht (Ophoven, NL) tegenover stad (Sittard). Kunnen wij de lijn doortrekken naar Maaseik of de heerlijkheid Kessenich? Maar onderschat de 'Heiligen van Geistingen' niet...

De bekende Vlaamse volkskundige emeritus hoogleraar dr. Stefaan Top kende de herkomst ook niet. Hij informeerde ons wel als volgt, daarbij citerend uit J. Cornelissen, Nederlandsche volks humor op stad en dorp. land en volk, deel 6, Antwerpen, 1937, p. 84: 'Wanneer er vroeger onder

straatbengels enkele twistzoekers waren, werd hun de volgende vermaning toegestuurd: "Doot neet wie de Vrijeleers van Eelen; verstoot uch wie de Kènjer van Ophove". Dit laatste citaat komt weer uit een mededeling van prof. dr. Jan Gessler, Leuven. Gessler was afkomstig van Maaseik en was een expert in regionale volkscultuur. Hij was trouwens de eerste prof die 'folklore' doceerde aan de toenmalige unitaire Leuvense universiteit. Wat er ook van zij, wij besluiten graag met een oud gezegde: 'Het is botertje tot de boom', hetgeen wil zeggen dat er voorspoed en welvaart, maar vooral een uitstekende onderlinge verstandhouding heerst.

Ook dit geeft nog steeds geen volledige verklaring voor de 'Kinjerkes' van Ophoven. Laat ons maar aannemen dat dit in de geschiedenis verborgen zal blijven en dat de heer Jef Dehing een klein beetje op zijn honger zal moeten blijven zitten.

81

Haiku's

van Herman

"De Maaseikenaar":
Een nostalgisch dagboek van
heel vroeger tot nu

Na de barbecue
lei de juf. huishoudkunde
mij op de rooster.

Toen zijn trouwe hond
gestorven was, dronk hij zich
meteent een kater.

De bewaarschool is niet meer

Martin Boonen

Wij hebben het maandenlang meegemaakt: de afbraak van de Bewaarschool van de Zusters van Liefde aan de Philipslaan. Het was een leuk modern gebouw, opgericht vlak voor de oorlog in 1938 en ontworpen door architect Gessler. De mogelijkheid tot de bouw van deze school kwam er omdat kort voordien de noordwal van Maaseik was afgebroken en de Burgemeester Philipslaan was aangelegd.

82 Schrijver dezes heeft er zijn derde jaar kleuterschool! doorgemaakt. Hii leerde er zich beleefd gedragen, prikken, weefmatjes maken, ja zelfs letters

schrijven bij zuster Godefrida. Een schat van een non was ze, die zuster Godefrida.

De twee eerste jaren van de kleuterschool had hij doorgebracht in het huis op de Eikerstraat, dat toen ook aan de zusters behoorde. De nieuwe school gaf ons een speelplaats en lokalen vol zon en licht.

In de volksmond bestond de naam "fröbelschool" nog niet; wel werd ze de "bewaarschool" genoemd, ja zelfs oneerbiedig de "kaksjoëel". Toen wij met onze klassen van de Eikerstraat naar de Philipslaan verhuisden, werd ons gevraagd een kleine bijdrage te leveren, een frank of een halve frank om daarmee een beeldje van Jezus te betalen, een beeldje dat jarenlang naast de ingang van het gebouw in een nis heeft gestaan.

Het Jezusbeeldje naast de ingang van de Vrije Kleuterschool aan de Burgemeester Philipslaan nr. 15 in een muurnis, werd betaald met de bijdragen van de ouders van de kleuters. Het verving het oorspronkelijke beeldje. Nu de kleuterschool is gesloopt pronkt het gerestaureerde beeldje in de hal van de nieuwe kleuterschool De Beverburcht in de Eerste Straat.

Inhuldiging en Wijding der nieuwe Lokalen der Bewaarschool v. d. Eerw. Zusters van Liefde op Zondag 3 Juli a. s.

Geachte ouders van Maaseik,

De nieuwe lokalen der Bewaarschool zijn voltooid.

We willen dan ook niet langer uw zoo rechtmatig verlangen op de proef stellen :
ZONDAG 3 JULI geven we U, geachte ouders, vanaf half 3 's namiddags
ruim gelegenheid om de zoo gezonde, welverlichte, welverluchte en zoo modern inge-
richte lokalen te komen bezichtigen.

Gij zult U dan kunnen overtuigen, dat uwe kindertjes nu in alle opzichten ge-
zond en frisch gehuisvest zijn en dat ook leermiddeltjes en schoolmeubeltjes ten volle
beantwoorden aan de hedendaagsche eischen, waar uwe kleintjes in volle teugen alles
kunnen inademen, wat hun geest en hartje in de eerste ontwikkelingsperiode kan boeien.

Weldra zal het één eeuw geleden zijn, dat de kindertjes van Maaseik hun eerste
onderricht er: opleiding van de Zusterkens van het «Klein Kloosterke» genoten en zij
hopen dan ook, dat de brave vaders en moeders van heden ons ditzelfde betrouwen zul-
len blijven schenken.

Op 3 Juli is dan het programma als volgt :

Om 1 uur worden de kleintjes aan de school verwacht. Kwart na 2 vormt zich een stoet
vanaf de Pastorie naar de nieuwe schoolstraat.

Om half 3 voordracht door de kindertjes in klas verdeeld :

Welkomstgroet door alle kindertjes der bewaarschool.

Jongentjes : 1e klas : DE KABOUTERTJES. Zang en spel.

2e klas : DE RUITERTJES. Zang met oefeningen.

3e klas : DE MUZIEKANTJES.

Meisjes : 1e klas : 'T IS NU FEEST IN ONZE SCHOOL, Zang met spel.

2e klas : DE DORPSKERMIS. komieke voorstelling.

3e klas : DE LIEVE, KLEINE VOGELTJES. Naboots-oefeningen.

Om half 4 : Wijding der lokalen door Z. E. H. Deken.

Daarna een woord van Kan. Senator Broekx.

Wij verwachten alle Kristene Ouders van Maaseik vooral ook die ouders, welke
weldra kleintjes zullen hebben in den ouderdom der kinderen van de bewaarschool.

Wij laten hier het authentieke programmablaadje van de officiële opening van de nieuwe school volgen, een uniek documentje uit ons recente verleden. Jammer genoeg staat er geen datum, zelfs geen jaartal op vermeld.

Doctoraat Karolien Janssens

84 Wim Corstjens

Op 10 september 2015 verdedigde Karolien Janssens haar doctoraat in de taalkunde aan de Universiteit van Antwerpen. Karolien leerde lezen en schrijven in het klasje van haar mama, Yolanda Geelen, bij de ursulinen in Maaseik. Later studeerde ze aan het College Heilig-Kruis - Sint-Ursula 2. In 2010 behaalde ze haar master in de taal- en letterkunde aan de Universiteit van Antwerpen.

Van 2010 tot 2015 deed ze onderzoek in de taalkunde. De interesse in taal en taalverandering werd haar met de paplepel ingegeven: ze groeide op in de *killesjaaj* van de eikenbomen aan de Maas en hoorde tijdens haar kinderjaren haar bomma *geruik vleis* en *knubbelkësvlaaj* bestellen, terwijl ze zelf enkel netjes gerookt vlees kon uitspreken.

Karolien dook voor haar onderzoek in geschriften als de Oudnederlandse Wachtendonckse Psalmen en de Middelnederlandse Rijmbijbel van Jacob van Maerlant en vergeleek de oude teksten met hedendaagse romans en krantenartikels. Zo bracht ze de evolutie van een aantal werkwoorden uit het Nederlands in kaart.

Ze kwam tot de conclusie dat de

betekenis en het gebruik van de werkwoorden steeds verengt door de eeuwen heen. ‘Dunken’ was vroeger bijvoorbeeld inwisselbaar met ‘lijken’ in een zin als *“Cinefes eten wi bi namen wormkine die vele te samen dinken vlieghe in menech lant”* [‘Cinefes’ noemen wij het klein ongedierte dat in grote groepen lijkt te vliegen in vele streken] (uit: Der Naturen Bloeme). Vandaag is het werkwoord versteend en horen we het enkel nog uit de mond van een verdwaalde oude tante die haar mening kracht bijzet met een krakend *“miech tunk!”*. Karolien is nu bezig met het behalen van haar aggregaat en kijkt uit naar nieuwe taalprojecten.

Ons openbaar kunstbezit: Maaseiker schilderijen - deel 1

Martin Boonen

Nu het van Eyckjaar in onze stad voorbij is, past het misschien even te blijven stilstaan bij zijn jongere en minder beroemde collega-schilders, van wie wij in Maaseik over een werk beschikken. Zij sieren al vele jaren de vertrekken van het oude Stadhuis, andere pronken tegen de wanden van het huidige Administratief Centrum of hangen in het Apotheekmuseum. Geen enkele van de doeken evenaart uiteraard het geniale meesterschap van van Eyck, maar toch maken zij deel uit van ons cultureel erfgoed. Vandaar dit voorlopig en onvolledig resultaat van een culturele zoektocht.

Doel van dit artikel is niet de picturale en nog minder de financiële waarde van de werken te beschrijven of te bepalen. Dat laten wij over aan gezaghebbende kenners. Wij willen enkel beschrijven hoe ze hun weg vonden naar Maaseik. Wij beperken ons tot de werken die de stad voor 1940 verwierf. De verzameling Selbach wordt hier dus niet besproken en ook niet de werken die de stad later verworven heeft. Dat is misschien een taak voor de toekomst. Vanaf het begin van de vorige eeuw

heeft Maaseik heel wat pogingen ondernomen om in het bezit te komen van een collectie kunstwerken en dit met het oog op de verfraaiing van het Stadhuis. Zo werd er reeds in 1903 via minister Helleputte een aanvraag ingediend tot het bekomen van een rijkstoelage voor de aankoop van enkele schilderijen.

In een brief van 29 mei 1903 antwoordde het kabinet van de minister van landbouw en openbare werken, waaronder deze materie in die tijd blijkbaar ressorteerde, dat de vraag aan de heer Helleputte spoedig zou worden onderzocht. En inderdaad, Maaseik ontving kort nadien een subsidie van 1500 frank voor de aankoop van twee schilderijen van **Djef Anten** (Hasselt 1851-1913). Deze kunstenaar vroeg voor twee van zijn doeken, "*En Campine*" en "*Belle Journée*", twee landschappen, samen een bedrag van 3000 frank.

Op 30 oktober 1905 besloot de gemeenteraad tot de aankoop over te gaan. De voorwaarde aan deze subsidie verbonden was echter dat de doeken eerst voor onderzoek naar de administratie van *Schone Kunsten* in Brussel moesten gezonden worden. Een poging van Helleputte om aan deze formaliteit te ontkomen kende blijkbaar geen succes en het zou nog tot 1907 duren eer de zaak haar volledig beloop kende.

Datzelfde jaar 1907 ontving de stad "*à titre de dépôt*" het schilderij "*Vlak Landschap onder wolken*" van **Paul Mathieu** (Sint-Joost-ten-Node 1872-1932) en het doek "*L'allée de Pietersheim*" van **Frans Keelhoff** (Neerharen 1820-1893), leerling van de Antwerpse Academie en schilder van realistische en intimistische landschappen. Beide doeken bleven eigendom van het Rijk, maar werden "*gedeponeerd*" in Maaseik (brief van 12 juni en 21 januari 1903).

Paul Mathieu (1908).

Ook in 1904 werden door minister Helleputte pogingen ondernomen om nog meer kunstwerken voor het Maaseiker Stadhuis te verwerven. In een schrijven van mei 1904 aan de minister vroeg Maaseik om enkele schilderijen uit het dépôt van het "*Parc du Cinquantenaire*" te mogen ontvangen en dit wederom voor de verfraaiing van het Stadhuis. Hierbij suggereerde Maaseik zelfs haar keuze aan de minister. De kartons vervaardigd voor de tapijten van het Stadhuis van Brussel of de kopie van het schilderij van Van Dijck "*De kinderen van Karel I*" zouden van harte welkom zijn. Als motivatie bij deze vraag werd erop gewezen dat "*Maaseik dank zij Van Eyck beroemd is in de geschiedenis der kunst*" en dat de overheid "*den kunstsmaak in de bevolking wil behouden en doen aangroeien*". (brief dd. 25.05.1904).

In 1909 nam de gemeenteraad nogmaals eenzelfde initiatief tot artistieke verfraaiing van het interieur van het Stadhuis met "*quelques toiles*

d'artistes peintres et nous reservons naturellement la préférence de nos peintres limbourgeois", zoals in de aanvraag van rijkssubsidie geformuleerd werd. Contact werd opgenomen met de heer Jean Rosier, een man afkomstig uit Neerharen en directeur van de Academie te Mechelen. In zijn antwoord deed Rosier het voorstel het doek "*Het atelier van de beeldhouwer*" (100 x 130 cm) aan de stad te verkopen. Het was trouwens het enige van de schilderijen waarover hij nog beschikte. Met dit werk had de schilder de gouden medaille gewonnen in München en Parijs. De prijs was 4 500 frank. De aankoop ging ten slotte niet door, waarschijnlijk wegens de hoge prijs (brief 18.07.1909).

De stad bleef echter hardnekkig pogingen ondernemen om meer kunstwerken te verwerven. In 1910 besloot de gemeenteraad een schilderij te kopen van **Charles Theunissen**, een Limburgse schilder, die op dat ogenblik in Wurfeld op de boerderij De Oude Hof woonde en werkte. Het doek droeg de titel "*Une sortie de l'église d'Asch*" (1899).

Charles Theunissen, geboren te As op 10-05-1871 en overleden te Bosvoorde op 24-01-1948.

Une sortie de l'église d'Asch (Charles Theunissen).

Voor deze aankoop werd door de minister van Kunsten en Wetenschappen een toelage aan de stad verleend van 1200 frank (brief 24.12.1910). Maar over de geplande aankoop werd in de Maaseiker partijgebonden weekbladen een bitse polemiek gevoerd en toen de heer Theunissen dit vernam, wilde hij van de verkoop afzien. In december werd het bewuste doek voor expertise en evaluatie naar Brussel gebracht, waar de waarde geëvalueerd werd op een bedrag van 2400 frank, een prijs waarmee Theunissen akkoord kon gaan. Bij wijze van *petite histoire* nog dit. Toen het provinciebestuur voor de goedkeuring door de bestendige deputatie van de aankoop van het schilderij "*een fotografische afteekening*" van het doek vroeg, antwoordde Maaseik dat, indien dit echt noodzakelijk was, de heer Blanckaert, *photographe de Hasselt*, diende over te komen, vermits er zich in Maaseik geen

enkele fotograaf bevond (brief 20.01.1911). Blijkbaar was het Maaseiker stadsbestuur niet op de hoogte van de kunsttechnische talenten van zijn bewoners, want kort daarop werd de gevraagde foto gemaakt door de toenmalige rector van Sint-Jansberg. Resultaat van dit alles was dat de Stad het schilderij aankocht en nog steeds siert het mooie werk de vroegere raadszaal. Van dezelfde verdienstelijke schilder verwierf de stad eveneens het doek "*Dorpsplein*".

Maar de artistieke aspiraties van het toenmalige stadsbestuur waren nog steeds niet bevredigd, want in 1912 werd aan de minister van Wetenschappen en Kunsten gevraagd naar een paar behoorlijke portretten van onze regerende vorsten. Het antwoord luidde echter dat het departement niet over zulke portretten beschikte. Daarom werd de stad bedacht met enkele exemplaren van de

portretten van Leopold I en van Leopold II met zijn echtgenote Marie-Henriette (brief 01.06.1912). Wij vermoeden dat het foto's waren, die het niet overleefd hebben.

Dankzij Helleputte kreeg Maaseik het jaar daarop in 1913 van het ministerie van Wetenschappen drie schilderijen en twee etsen, voorstellende Albrecht en Isabella. In het kunstbezit van Maaseik is er echter geen spoor dat erop wijst dat deze belofte werd nagekomen. Of was het het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog dat als spelbreker optrad?

Datzelfde jaar 1913 werd door Maaseik ook contact opgenomen met een heer Maillard, Rue de la Santé 7 in Antwerpen, en dit op advies van de heer Rosen, inspecteur voor het kunst- en tekenonderwijs. Aan Maillard werd gevraagd een bezoek aan Maaseik te brengen om ter plaatse een raming op te stellen voor een eventuele restauratie van drie oude schilderijen in het bezit

88

Jos Damien.

van de stad (brief 21.06.1913). Ook dit project ging niet door, waarschijnlijk ook wegens de oorlog, die korte tijd later zou losbarsten. En het zou nog tot 1920 duren eer de drie doeken onderzocht en hersteld werden. Wij konden tot hertoe jammer genoeg niet achterhalen welke drie oude schilderijen hier bedoeld waren.

Deze restauraties, samen met die van het stadsplan uit 1672, werden uitgevoerd door de heer Joseph Damien van Hasselt en wel tegen de prijs van 1 200 frank voor het doek *De Kruisafneming*, 600 frank voor het Jachtafereel en 700 frank voor *De Heilige familie*. Tot de uitvoering van deze restauraties werd door de gemeenteraad beslist op 20 juli 1920 en voor de betaling van de nodige 2 500 frank werd een toelage gevraagd van de provincie. De tussenkost van de stad gebeurde deels door particuliere giften en deels door de gewone financiële middelen (brief 18.07.1920). Dezelfde Joseph Damien van Hasselt en zijn leerlinge Anne Rutten exposeerden hun werken in 1934 in het Stadhuis van Maaseik. Verder reinigden zij verscheidene oude doeken, waaronder het oude geschilderde stadsplan dat zich thans in het museum bevindt. Dit unieke plan uit 1672-73 was reeds in 1854 door de toenmalige deken aan de stad geschonken onder voorwaarde dat de stad voor de noodzakelijke restauratie van het werk zou zorgen. Het unieke werk toont ons het nauwkeurige stratenplan van de stad en de versterkingen rondom, door de Franse bezetters, het leger van Lodewijk XIV, aangelegd.

Voor deze restauraties werd door de stad een speciaal krediet van 2975 frank op de gemeentebegroting aangevraagd bij de bestendige deputatie (Gem. Raad 17.01.1934).

Dit geschilderde stadsplan is zonder twijfel één van de belangrijkste bronnen

van onze plaatselijke geschiedenis. De Stad Maaseik aanvaardde de gift van de parochie. Maar bij gebrek aan geld en aan interesse van de toenmalige gemeenteraad zou het werk nog heel wat jaren op de noodzakelijke restauratie moeten wachten. Voor uitvoeriger informatie over dit unieke erfgoed, zie het themanummer "De Maaseikenaar", 1985, nrs. 2-3.

Bij deze gelegenheid plande de stad een tentoonstelling, maar die zou, om welke reden dan ook, niet doorgaan. Blijkbaar had zich het nieuws van deze tentoonstelling erg vlug verspreid in de kunstenaarskringen, want enkele maanden later ontving de stad een aanvraag van de schilder Richard Lyna uit Kapellen bij Glabbeek om eveneens zijn werken in het Stadhuis te mogen exposeren. Zich beroepend op allerlei moeilijkheden van praktische aard werd dit verzoek afgewezen. Wel werd de man de Stadsfeestzaal op de Markt als alternatief voorgesteld, waar kort voordien twee amateur-schilders van gebruik zouden maken.

Een andere poging om het picturale patrimonium van Maaseik uit te breiden vond plaats in 1927, toen Maaseik aan de toenmalige minister van Schone Kunsten, een politicus uit Tongeren, de vraag richtte of niet enkele schilderijen uit het rijksbezit aan de stad in leen konden worden afgestaan en weer eens tot "versiering van het stadhuis". Bij wijze van motivering werd de minister erop gewezen dat Maaseik zo afgelegen was in een uithoek des lands, dat de bewoners niet in de mogelijkheid verkeerden te genieten van de werken in de bestaande rijksmusea "ofschoon zij bij wijze van hare belastingen het hare bijdraagt aan de oprichting en het onderhoud ervan". Verder werd er in de brief heel handig op gewezen dat er zich vroeger in onze stad prachtige schilderijen hadden bevonden, die door de Franse republiek "gerobberd"

(geroofd) waren.

Deze kostbaarheden, zo vervolgde de brief, waren na de val van het Franse keizerrijk naar Maastricht teruggezonden, maar hadden nooit de weg naar de oorspronkelijke eigenaars terug bereikt, ondanks de herhaalde vragen van de Belgische regering (brief 20.01.1927). Hierbij werd een allusie gemaakt op het schilderij door de Fransen geroofd uit het Maaseiker klooster van de zusters van het Heilig Graf, waarover wij ooit iets schreven in dit tijdschrift.

Ook onder het bewind van burgemeester Fernand Philips in de dertiger jaren werden de nodige démarches ondernomen om de plaatselijke collectie kunstwerken uit te breiden. In die jaren richtte de stad een schrijven aan de minister van Openbaar Onderwijs, waaruit duidelijk de intentie van de stad bleek, om "in de mate der middelen waarover te beschikken valt, het stadhuis te verfraaien en de publieke zalen een gezellig, liefelijk en belangwekkend uitzicht te geven. Het ware wenselijk de mooie lokalen van ons stadhuis met enige grote schilderijen een voornamer uitzicht te geven". En daarom werd nogmaals aan de minister het verzoek gedaan enkele schilderijen uit het rijksbezit "in bewaring aan de stad af te staan" (brief 03.07.1933).

Tot daar de officiële stappen en de resultaten van de gemeenteraad in de bronnen van voor 1940 om het Maaseiker picturale patrimonium op te bouwen en uit te breiden.

(wordt vervolgd)

Ode aan Maaseik in haiku's

Simone Swartenbroekx

Herinneringen
bloeien in 't ver verleden
als witte rozen.

90

Dierbaar Maaseik, waar
de Maas de Kempen ontmoet:
mijn geboorteground.

De sfeervolle Markt,
tuin der gebroeders van Eyck
met lindebomen.

Maastrandse gevels
in renaissancebouwstijl:
historisch erfgoed.

Land'lijk Aldeneik,
verre oorsprong van Maaseik,
aan de Maasoever.

Fris-groene beemden
langs de weg naar Heppeneert,
oord van rust en vreë.

Dennen, brem en hei
in Wurfeld en in het Ven:
stille Kempenland.

Herinneringen,
onuitwisbaar geborgen,
bloeien in mijn hart.

Simone Swartenbroekx
10 februari 2016

Haiku's

van Herman

*Weekdieren leven
minstens zeven keer langer
dan eendagsvliegen.*

*Toen hij niet slaagde
voor 't examen van piloot,
zat hij aan de grond.*

*Hij schrok zich dood toen
Petrus de poort opende
en hem binnen liet.*

Haiku's

van Herman

*Allerheiligen.
Op het graf van de cellist
stonden viooltjes*

*"Ik ben er geweest"
dacht ik bij mijn opname
in het ziekenhuis.*

*Prima ziekenhuis!
En ik kan het weten want
ik ben er geweest.*

Bespreking boek Martin Hinoul

Martin Hinoul leert Russen
rock-'n-rollen

Paul Huybrechts

Al acht boeken heeft Maaseikenaar, mijnwerkerszoon en doctor in de fysica Martin Hinoul (70) op zijn actief. We bespraken al eerder (De Maaseikenaar, 2013, p. 30) het bijzonder boeiende 'Iconen van onze Economie'. Zopas verscheen van hem een zo mogelijk nog unieker werkstuk: 'De Beer ontwaakt - Naar een kenniseconomie in Rusland?'.

Hinoul was namelijk van 2011 tot 2015 actief betrokken bij twee zeer belangrijke projecten in Rusland: het Skolkovo-project en het Rusnano-project, twee pogingen om in Rusland een kenniseconomie uit te bouwen. Nooit van gehoord? Ten onrechte!

Hinoul beseft beter dan wie ook dat wie vandaag met enige afstandelijkheid, laat staan met sympathie, over Rusland schrijft, banbliksems naar het hoofd krijgt. Door Oekraïne en zelfs door Syrië werd Rusland weer een demonische bedreiging van het Westen en wie aan die verkettering niet meedoet, heult met 'de vijand'. Hinoul is daar niet bang voor en dat siert hem.

In zijn boekje gaat Hinoul de reële problemen met Rusland trouwens niet uit de weg. Hij wijst er wel terecht op dat het Westen, de VS en de EU, in Oekraïne beter rekening hadden gehouden met de Russische gevoeligheid voor wat er zich aan zijn landsgrenzen afspeelt. Rusland is zonder natuurlijke grenzen nu eenmaal geografisch erg kwetsbaar. Werden Napoleon en Hitler niet vooral door de winter verslagen? Maar West-Europa heeft aan zijn oostkant ook geen natuurlijke grenzen en bufferstaten zoals Wit-Rusland en Oekraïne zijn dus ook voor West-Europa best nuttig. Die bufferlanden kunnen daar als logistieke draaischijf trouwens wel bij varen. Maar dat is buiten de geopolitiek gerekend, dat eindeloze gevecht om de dominantie over zoveel mogelijk wereld. 'Het associatieverdrag van Oekraïne met de Europese Unie veroorzaakte een ontwrichtende kettingreactie', aldus Hinoul, die hieraan toevoegt: 'Mij verbaast het daarom niet dat Poetin besloot de Krim terug in te lijven bij Rusland en dat hij steun blijft geven aan de pro-Russische rebellen om Oekraïne onstabiel te houden'. EU-president Herman Van Rompuy beweerde wel dat het associatieverdrag 'geen geopolitieke

bedoeling had', maar kenners van Rusland, zoals Hinoul, vinden het een 'politieke dwaasheid' dat men met dat verdrag op de zere tenen van Moskou ging trappen. Vooral de NAVO en de Amerikanen lijken aan te sturen op een verdere confrontatie met Rusland, niet meer omdat het, zoals de oude Sovjetunie, een rood gevaar is, maar omdat het agressief en imperialistisch zou zijn. Echter, 'druk doen over een nieuwe Koude Oorlog is eerder bangmakerij dan werkelijkheid, leren mijn reizen en gesprekken in Rusland', aldus Hinoul. Hopelijk krijgt hij gelijk.

Maar het boeiendste deel van 'De Beer Ontwaakt' gaat over de pogingen van Rusland om een gediversifieerde economie te worden, die veel minder afhankelijk zou zijn van olie- en gasexport. Rusland wil overdoen wat met groot succes in de Verenigde Staten en ook wel in West-Europa

gebeurde: voortdurende innovatie dankzij specialistische kennis en ondernemerschap. Daartoe werden twee grote projecten opgezet: Skolkovo, een onderzoekspark van 400 hectare op 20 kilometer van Moskou, en Rusnano, een investeringsholding met een negental vestigingen of 'incubatoren' overal in Rusland. Later kwamen daar nog initiatieven bij, en vele miljarden, ook omdat de initiële aanpak niet aansloeg.

De eenzijdige afhankelijkheid van de - zegt Hinoul - 'onvoorstelbare grote' olie- en gasvoorraden is, met de jongste en spectaculaire prijsdalingen van vooral olie op de wereldmarkt, natuurlijk een nog acuter probleem geworden. De Russische economie boert achteruit en dat kan de slagkracht en legitimiteit van de huidige machtselite aantasten. De uitbouw van een kenniseconomie is daarom de jongste maanden alleen nog dringender geworden. Dat maakt het boek van Hinoul ook brandend actueel. Kan de economische 'hinkepoet' Rusland zijn enorme kennis straks eindelijk economisch wereldwijd verzilveren? Kan Rusland Amerika achterna? Poetin beschikt bij de bevolking over veel krediet, maar onuitputtelijk is dat niet. De helft van de 144 miljoen Russen behoort volgens Hinoul tot de middenklasse en politieke leiders moeten dan wel beantwoorden aan grote verwachtingen.

Het Russisch avontuur van Martin Hinoul begon in 2011. In juli 2011 bezocht de steenrijke Russische oligarch Viktor Vekselberg de Leuvense universiteit – waaraan Hinoul professioneel is verbonden - en overigens ook kroonprins Filip in het Paleis in Laken. Vekselberg nodige Hinoul nadien uit naar Skolkovo. 'Moskou werd vanaf die dag een vast adres voor mij', aldus Hinoul. De Limburger leerde er niet alleen de in Oekraïne geboren Jood Vekselberg

persoonlijk goed kennen. Ook Anatoli Tjoebais, de machtige man die onder Gorbatsjov en Jeltsin de privatisering in Rusland opzette, kruist geregeld zijn pad, ook weer tijdens een bezoek aan Leuven. Maar de Russische pogingen om op vijf vakgebieden nieuwe wereldbedrijven uit de grond te stampen, hadden lood in de vleugels. Een nieuwe Sergej Brin en dus een nieuw Google kwamen er niet meteen uit. Zoals bekend emigreerden de ouders van Brin eind jaren 1970 als Russische Joden naar de Verenigde Staten. Hun zoon bouwde er met Larry Page het bekende Alphabet (de nieuwe bedrijfsnaam van Google) uit. De al voor 1990 begonnen brainrain van Russische topwetenschappers naar Israël en de Verenigde Staten kon ook door de nieuwe initiatieven van Poetin & Co niet worden gestopt. Het talent ging en gaat er lopen, veel privé-kapitaal achterna.

De filosofie zat dan ook verkeerd. Innovatie laat zich niet van bovenaf opleggen, het is een bottom-upgebeuren. Echte innovatie ontsnapt aan de greep van bureaucraten. De vaak onder het communisme nog opgeleide toplui wisten daar geen weg mee. Martin Hinoul geeft hierover in zijn boek het woord aan Dennis Kovalevich, de topman van het Troisk Nanocenter Technopark, één van de satellieten van het Rusnano-project. Deze Rus vindt er geen doekjes om: 'Uit meer dan 3 000 onderzoeksprojecten kwamen maar 10 nieuwe ondernemingen voort, waarvan er een handvol nog overleeft.' Men snapt in Rusland niet wat ondernemerschap is. Men beschouwt het als een 'productiefactor', zoals land, kapitaal, arbeid, machines, ... Dat alles wordt dan geleid door een leger managers dat vooral veel geld kost en veel andere managers aan het werk houdt. Ondernemers doorbreken echter bestaande patronen, zoeken nieuwe wegen, hebben lak aan boekhouders en

kommaneukers en willen hun persoonlijke stempel drukken, rijk en invloedrijk worden. Dat was in Rusland vloeken in de kerk. De Russen veranderden sindsdien wel het geweer van schouder, aldus Kovalevich. Er kwam meer ruimte voor privé-initiatief en samenwerking met het buitenland. En men leert de beloftevolle jongeren nu 'anders te denken', want vernieuwing begint in de geesten.

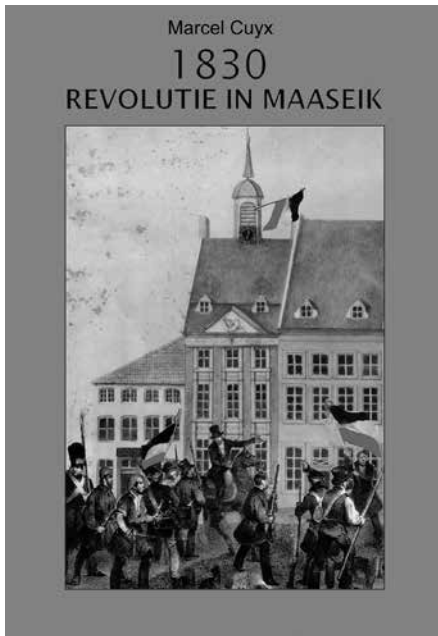
Rusland telt 15 universiteiten van topformaat. Het potentieel is er dus, maar veel Russische topwetenschappers gaan er, volgens Hinoul, nog steeds van uit dat de zakenwereld 'vuil' is. En de anderen wijken uit naar Israël of de VS. Er is wel 'een trendbreuk' ingezet, getuigt Hinoul. 'Indien Rusland blijft focussen, behoren echte doorbraken zeker tot de mogelijkheden rond... 2030.' Niet sneller? Terwijl de rest van de wereld niet stil zit? Misschien moet Hinoul zijn Russische vrienden duidelijk maken dat ze ook maatschappelijk wat meer risico's zullen moeten nemen, als ze economisch succesrijk willen zijn. Of je dat nu goed vindt of niet, aan de basis van de westerse successen liggen vrijheid en privé-eigendom. In autocratische regimes, zoals dat van Poetin, bestaat dat eigendomsrecht intussen wel, maar als puntje bij paaltje komt, bestaat het alleen voor wie bij de autocraat aanleunt. Dat zal moeten veranderen, want slippendragers zijn zelden echte ondernemers.

De auteur is publicist.

Het boek (178 pagina's) kost € 19,95 en is te verkrijgen bij de auteur, via www.vertelpuntuitgever.be. Ook in de Standaard Boekhandel en bij bol.com

Maaseikenaren publiceren...

94 *Jaak Bergers*

De belangstelling voor de geschiedenis van België is deze eeuw enorm gestegen. Er zijn opvallende successen met geslaagde voorbeelden zoals de 200-jarige gespeelde herdenking van de slag bij Waterloo (1815) en de

opmerkelijk talrijke en veelzijdige publicaties over "De Groote Oorlog". Ook het ontstaan van België krijgt en kreeg grote aandacht, zowel macrohistorisch in Europees perspectief als microhistorisch, want wat gebeurde er daadwerkelijk concreet in Maaseik, de beide Limburgen en België? Vooral boeiend zijn de uitwaaieringen vanuit het centrum van het gebeuren in het Brusselse Warandepark naar het 'verre' Maaseik. De splitsing van Limburg in een Belgisch en een Nederlands deel volgde pas enkele jaren na het ontstaan van België, toch een beslissende omwenteling voor onze omgeving in het begin van de 19de eeuw. Welke rol speelden Maaseik en de Maaseikenaren hierin? Marcel Cuyx schreef, met vooral de focus op Maaseik, vlot en goed gedocumenteerd een geslaagde publicatie over de marginale rol die Maaseik gespeeld heeft in het ontstaan van België en de beide Limburgen, "1830 Revolutie in Maaseik".

De aanleiding tot het schrijven van het boek was een louter toeval. Hij vond op de zolder van het Koetshuis in de Eikerstraat een "oud" brevet uit 1835 op naam van André Paumen uit Maaseik, die het "croix de fer" gekregen had voor zijn uitzonderlijke moed tijdens de Belgische Revolutie.

Immers op 20 oktober 1830 kwam een stoet opstandige Maaseikenaren de stad in met de Belgische vlag voorop. De gemeenteraad werd afgezet en een nieuwe gekozen. Er werd een compagnie gevormd met aan het hoofd André Paumen. Dat was het begin van de Belgische Revolutie in Maaseik. Het boek vertelt in 15 hoofdstukken zeer vlot en met heel wat info uit het stadsarchief van Maaseik, het provinciaal archief van Hasselt en het archief van het Koninklijk Legermuseum uit Brussel hoe het verder ging: o.a. de sabotage van de Zuid-Willemsvaart, de inname van Venlo, de belegering van Maastricht, de plunderingen van Maaseik, de muiterij van de eerste brigade... tot uiteindelijk in

1839 de vrede gesloten werd. In hoofdstuk 15 staan allerlei gegevens over een aantal Maaseiker revolutionairen, onder wie uitgebreid over André Paumen. Aanvullend gebruikte de schrijver ook de bekende kronieken van Caris en Op 't End. Beide werken waren nuttig, doch geven slechts een onvolledig beeld. Dat geldt ook voor het werk van J. Gielen: "1830 à Maaseik". Natuurlijk is de waarheid in oorlogstijd het eerste slachtoffer en de verslagen van tijdgenoten moeten daarom met de nodige omzichtigheid gebruikt worden. Marcel Cuyx slaagde er schitterend in de gebeurtenissen in Maaseik tijdens de revolutie van 1830-1839 zo

waarheidsgetrouw en zo volledig mogelijk te beschrijven. Het boek is een must in de bibliotheek van iedere Maaseikenaar die het verleden van zijn stad als grensstad wil kennen en begrijpen. De uitgave gebeurde eens te meer door het Documentatiecentrum en de Stad Maaseik. Zij bevat ook vele (kleuren)foto's, een massa documenten en een uitvoerige bibliografie. Prijs van het boek: € 15. Verkrijgbaar bij Standaard Boekhandel, Bosstraat 72 te Maaseik, bij de Dienst voor Toerisme en het Museum, Markt 45, en het Documentatiecentrum Maaseik, Mgr. Koningstraat 12 (werkgroep@maaseik.be).

Humor met een Maaseiker en historisch tintje

(mag er ook eens gelachen worden...)

Martin Boonen

Het was oorlog 1943. Voeding was schaars en duur, want alles was met rantsoen voor de bevolking. Iedereen in Maaseik verving de bloempjes in zijn achtertuin of zijn gras in een voedingswarenperkje voor eetbare groenten zoals sla, kool of aardappelen. En wie over wat meer ruimte beschikte, hield in zijn tuin of in zijn achterbouw een paar konijnen of enkele kippen, want eitjes en vlees waren onbetaalbaar. Tuinbouw en veeteelt in het klein kwamen terug in de mode. Maar ook... in het geheim, want het was door de

Duitse bezetter en door de rantsoeneringsdienst ten strengste verboden.

En zo probeerde iedereen die vreselijke rantsoenering te ontduiken.

Ja, zelfs de hoogst deftige, rijke en bejaarde juffrouwen Hougaerts. Twee oude, ongehuwde dames, dochters van de heer Hougaerts, de drukker van wijlen "Het Maaseiker Weekblad". De twee oerchristelijke dames, steeds in het zwart gekleed met een zwart lintje zedig rond de hals, hielden in het deftige huis van hun ouders op de Markt nr. 25 een boekenwinkel. Zij kochten bij een boer in Heppeneert - illegaal natuurlijk, dus zonder aangifte aan de rantsoeneringsdienst - een tiental kippen om af en toe van een goedkoop eitje te kunnen genieten. Maar na een tijdje verschenen de twee dames terug bij de boer en vroegen ook een tiental hanen. De boer vertelde de deftige dames dat één enkele haan voor tien kippen volstond. Waarop één van de twee oerchristelijke juffrouwen hem in de rede viel en zei: "*Tut, tut, tut, Menier. Wie weite allebei waat wachte beteikent*". *Se non è vero, è ben trovato.*

Meer dan 200 jaar brouwerij Opitter

Mathieu Daemen

Nadat zij enkele jaren geleden een familiestamboom hadden samengesteld, vonden Freddy Jacobs, reeds vele jaren een ijverig redactielid van de Heemkundige Kring Groot-Bree, en Mathieu Daemen, oud-bibliothecaris en auteur van een aantal boeken, dat het tijd werd de brouwerij van Opitter in de schijnwerpers te plaatsen. Het zou een moeilijke opdracht worden, vermits erg weinig archief voorhanden was.

De brouwerij van Opitter stamt uit de tweede helft van de 18de eeuw. Een zekere Jan Mathijs Nijssen runde op het dorpsplein een boerderij annex brouwerij zoals er destijds in iedere gemeente wel enkele te vinden waren. In de zomer werd er aan landbouw gedaan, in de winter werd er bier gebrouwen. Het was een typisch seizoensbier dat bewaard

werd voor de zomermaanden.

De opvolger, Charles Vissers, zoon van kasteelheer en vrederechter Thomas Vissers, bouwde een herenhuis met brouwerij en stallingen. Als derde in de rij volgde Jef Cornelissen (1859-1950), gehuwd met Sophia Carolina Vissers. Vanaf dan hanteert een Cornelissen, nu reeds de vijfde generatie, de roerstok.

Het tweede opzet van het tweetal betrof het opsporen van alle cafés die pakweg de laatste honderd jaar bier taptten van de brouwerij van Opitter. Het werd een kruistocht van anderhalf jaar naar rato van twee dagen per week.

Wie herinnert zich niet de gezellige ontmoetingen in een of ander stemmig café, genietend van een lekkere "Pax Pils" of "Ops-Ale", waarmee de brouwerij een aantal gouden en zilveren medailles in de wacht sleepte bij een internationale wereldselectie? Het resultaat van hun opzoekingen, 340 cafés, overtrof de stoutste verwachtingen. Maaseik spant de kroon met niet minder dan 35 cafés. Ongetwijfeld is het feit dat de Maaseikenaren René Schouterden en daarna Gust Verlaak dephouder en Robert Schouterden vertegenwoordiger waren, hier niet vreemd aan. Van ieder café werd een beschrijving gegeven, meestal met foto. Veel cafés zijn reeds lang verdwenen en met hen

96

Biertransport Opitter ±1935.

Brouwerij - binnenkoer 1916.

ook veel uitbaters. Het kwam er op aan familieleden en oude stamgasten op te sporen en hun verhalen te noteren.

Het boek telt minimaal 250 pagina's en bevat meer dan 500 foto's en documenten. Het wordt voorgesteld door brouwer Jef Cornelissen en burgemeester Liesbeth Van der Auwera op pinksterdag 15 mei om 15.00 uur in de foyer van het Stadhuis op het Vrijthof in Bree. De receptie wordt aangeboden door brouwer Cornelissen.

Het boek kan bekomen worden door overschrijving van 23 euro vóór 25 april op rekeningnummer IBAN BE62 3770 7318 8961 en BIC BBRUBEBB met vermelding "Boek Brouwerij Opijter", indien het wordt afgehaald op de voorstelling. Het kan ook afgehaald worden op een latere datum bij Mathieu Daemen, Hans Memlingstraat 6/2, 3680 Maaseik (Tel.: +32 89 36 23 06 / e-mail: daemen.mathieu@telenet.be). Indien gewenst, wordt het boek thuisbezorgd, maar daarvoor dienen 5 euro verzendingskosten te worden betaald. Indien het boek wordt

afgehaald op de voorstelling, vragen wij om praktische redenen onderaan het overschrijvingsformulier te vermelden: **WORDT AFGEHAALD – AANWEZIG MET ... PERSONEN.**

Cafe onder toren - later sterfhuys-Maaseik

Uit de oude doos

Aldeneik Kermis 14 september 1958

Hubert Aendekerk

Jeanke Dirx, onlangs overleden ((† 02-11-2015); zie In memoriam in 'De Maaseikenaar', 2016, nr.1) vatte het idee op een voetbalwedstrijd te organiseren tussen Aldeneik en Wurfeld. Het werd een primeur. Ons voetbalveld bevond zich tegenover het ouderlijk huis van Jean Dirx, langs de Herenlaakweg. Als scheidsrechter fungeerde de heer Dumaray.

98

Eindstand van deze wedstrijd was 5-2 in het voordeel van Aldeneik.

Schrijver dezes herinnert zich nog dat hij het eerste doelpunt scoorde. Tijdens de tweede helft viel ik jammer genoeg uit met een verstuikte enkel, hetgeen me niet belette 's avonds op krukken de

bloemetjes buiten te zetten in de feesttent. Daar werd ik gefeliciteerd door Jef Van Vanckenray voor mijn voetbalprestatie. Jef was in de jaren vijftig jarenlang midvoor bij Maaseik F.C., met het nummer 9. Hij scoorde vele doelpunten.

Nadien werd nog een terugwedstrijd georganiseerd te Wurfeld op een terrein achter café 'De Zwaan'. De score is mij ontgaan.

Met dit initiatief als aanzet is later de voetbalploeg 'De Eikel' ontstaan. Rest mij te zeggen dat ik met veel nostalgie terugdenk aan deze mooie momenten uit de vorige eeuw!

Op bovenstaande foto herkennen wij:

Op de onderste rij v.l.n.r.: Hubert Aendekerk, Martinus Hons, Jules Martens († 07-04-2011), Winand Damen (bijgenaamd Bongo-bongo), Leo Penders en Marcel Hons.

Op de bovenste rij v.l.n.r.: Victor Hons, Emiel Cremers († 22-07-2007), Winand Cremers († 06-08-2006), Pierre Hons en Jan Leyen († 12-09-1960).

Z.D.H. Prins 2016 PIETER VII

99

JEUGDPRINS 2016 JENTL I

De Mert

100 *Jean-Marie Evers*

Als je 's morgens het zand uit je ogen wrijft en de slaapkamer baadt in een vaal-grijs licht, is er iets ongewoons op hand. Het gebrek aan het normale straatgeluid wijst op iets onverwachts. Nieuwsgierigheid overwint de koude en dwingt je ertoe om de gordijn opzij te schuiven en de vriesbloemen op de ruit met warme adem weg te smelten: "Het heeft gesneeuwd!" De markt lag ondergesneeuwd, de takken van de

linden waren bedekt met een laag watten, het standbeeld leek iets grijzer dan anders en de hoeden van de twee heren waren hoger. Een koud licht kwam van alle kanten. De geluiden waren gedempt. Er was sneeuw!

De hoeven van het brabantse trekpaard, en de rammelende melkbussenen op de melkkar, die van de Heppeneert naar de melkerij van Ophoven moest, klonk anders. De markt was een betoverde theaterscène, waarop de weinige spelers zich omzichtig met krakende voetstappen in "slow motion" voortbewogen.

Een vrouw trachtte een emmer water te vullen aan de pomp, maar vergeefs. De dag ervoor had Jaak Kraewinkels ("het grijs") de pomp "afgelaten". "Want anders zou ze bevroren" had hij gezegd. In de naoorlogse jaren was er geen openbaar waterleidingsnet en het drinkwater voor de bewoners rond en bij de markt kwam van de 4 stadspompen. Spelen met water, dat sowieso niet mocht, was voor onbepaalde tijd afgevoerd van de agenda. Er was al iemand, die de sneeuw op de stoep voor zijn huis ruimde. Het was dus zaak om vlug te zijn om tijdig een "slaerbaan" te kunnen maken.

Later op de dag kwamen de “stadslui” om assen te strooien om alle winterpret onmogelijk te maken. Grote mensen zijn spelbedervers! Alleen onder de bomen was er nog plaats om sneeuwballen en – mannen te maken, maar dat was niet zo handig want er bleef altijd kiezel aan de sneeuw plakken. Het grootste feest was er wanneer het geijzeld had, maar dat was niet zo vaak.

In de lente en vroege zomer werd je wakker met het zingen van de vogels. De zon schilderde een bewegend patroon van takken van de lindes op de gordijnen. De geluiden van de straat klonken heel anders. Je hoorde de mensen op het plein over de kiezel stappen en mekaar goedendag wensen: “Gooie mörge, menier Fernand, waat tunk uuch van het weir?” De melkkar met de rammelende melkuiten maakte de laatste slaper klaarwakker. We waren weer net niet op tijd opgestaan om achter de kar te lopen en erop te kruipen en even mee te rijden en: “Maak uuch e-weg, snoeterköp!” te horen. De seizoenen kon je herkennen aan het geluid, het licht en de geur.

De geur van lindenbloesem merkten we mogelijk niet bewust op, maar na zeventig jaar, herken ik de geur van een bloeiende lindeboom lang voor ik hem zie. Geef toe, is het niet zo dat de lindeboom de mooiste boom ter wereld is?

De aroma levert een associatie van warme herinneringen uit jaren waar er geen zorgen waren, tenzij het gebrek aan voldoende “marmels” of “slok” of een “trotinette”, die sinterklaas vergeten had te brengen, zorgen zouden zijn. In de zomer werden na de koffie (met veel cichorei) van vieruur de stoelen op de stoep gezet. Toch opletten waar de stoelen gezet werden. De bewoners van de zwaluwnesten tegen de kornis durfden wel eens verrassen. De moeders konden rustig kletsen, comentaar leveren op hetgeen te zien was, en tegelijkertijd kousen stoppen of strikken. Er gebeurde eigenlijk niets en toch ook weer veel: de

jongens van Spee in de Lekkerstraat die met de hondekar de was van de “bleek” aan de Hepperwal was gaan halen, een dame die passeerde met de bodem van een vlaai, die ze had opgehaald bij Pierre Sjouws (Schoofs), Mauriske die weer eens met een stuk in zijne kraag een kronkelweg naar de volgende café maakte, de jugs die zich stijf aan zijn pijp vasthield om zonder vallen van het stadhuis thuis te geraken. Een wereld zonder tv, maar met dagelijks een wisselend spektakel. Er waren dan nog de jongens, die op een van de vier perken voetbalden de meisjes die “prikkebalden” of op de “hèemse” plavuizen van de stoep hinkelden in een met krijt afgetekend hinkveld of in een fles “brounsel” maakten met “sintoukook”.

In de herfst als de blaren een geel-bruin tapijt legde onder de bomen, borstelden de meisjes daarin de contouren van huisvertrekken: “en dat is de slaapkamer en daar slapen pa en ma en dat is mijn bed”. De jongens veegden de blaren weg om te kunnen “marmelen”. Vlak na de oorlog waren dat nog lemen marmels, maar die werden vrij vlug opgevolgd door glazen “veskes” (glazen kniekers met gekleurd “visje” door het midden). Voor alles was een periode: het marmelen, het touwtje springen, het “prikkeballen” met bijhorende liedjes “j'ai des fleurs jolies, dont des roses bleues ...”, het “uversatieke” van ene kant van de straat naar de andere “kroenekrane witte zwane, wem wilt mèt nao Engeland vare, Engeland is gesloete, de slutel is verloere, is den geine smied in het land, dè de slutel make kan? Kom uver, kom uver!” Er was weinig of geen autoverkeer, melkboer en de brouwer deden hun rond met kar en paard. De markt was een groot speelplein. De op hopen gekeerde blaren waren even zoveel springkussens. Het gebeurde dat de jongens een ongedoofd “boetje” van een sigaret konden bemachtigen en dan werden daar droge blaren over gelegd. Liggend op de grond werd er

geblazen tot de blaren gloeiden en met wat meeval branden. Dan kon de vreugde niet op tot er gegrommel volgde van mensen op de zitbanken, die last hadden van de rook. Grote mensen zijn immers spelbedervers. De "boetjes" werden meestal afgebedeld van de koolputters, die op de twee hoeken van de perken aan de Bosstraat stonden om hun zorgen te bespreken. Op zondagnamiddag was het oersaai op de markt. Het was er doods en leeg. De kinderen mochten zich niet "zwart" maken en de grote mensen bleven binnen. Nergens klonk een truweel, de paarden waren op stal, het leven was stilgevallen: "Ma, ik verveel mij!" "Leer uwe

102

catechismus, ga naar het lof." Was dat alles wat je kon bedenken, was er dan niets te beleven? Viva de weekdagen, al was er school tot en met zaterdag! Donderdagnamiddag was er vrij en dan was de rijkdom onbeperkt. Aan de bouwerven lagen hopen zand en dus mogelijkheden om zandkastelen te bouwen en uiteindelijk brikken met "pratsj" te metselen. "Lillike jung, maak det ge weg komt!" Pot-potten, "hökske lonke" rond de blok, rolschaatsen op ijzeren wielen en in de lengte verstelbare platen met leren riempjes, "trotinetten" op steps met rubberen banden. Als de inspiratie te kort schoot en met het opgroeien werd er ook al eens over gestapt op kattewaad en werden "katteprullen" gemaakt met gaffels van wilgentakken en repen rubber van kapotte binnenbanden, rookpotten maken, heel soms " want

het was wel gevaarlijk - een "carbuurpot" in de "graaf" laten ontploffen, salamanders of kikkers vangen in de "graaf", belleketrek doen, bommekes (gekocht bij "Mareeike Sjouws") afschieten in regenafvoerbuizen want dat klonk goed en je kon de rook zien uitkomen boven de kornis. De markt was een vierkant universum, met een decor van huizen van Naamse natuursteen en veldbrikken. Wat nu een museum is geworden, was toen nog realiteit. Guillaume Van Venckenray draaide pillen en maakte zalfjes. En als je geluk had kreeg je een kruidenbonbon van zijn zuster Maria.

Onderwijzers in 1872

Martin Boonen

Onderwijzers van nu hoor je wel eens klagen over hun beroep. Wij raden vooral die personen aan om dit authentieke documentje uit 1872 te lezen over de voorwaarden waaraan hun voorgangers 150 jaar geleden zich moesten onderwerpen om dit beroep uit te oefenen.

Wij vinden het niet nodig om bij de tekst enig commentaar te geven. De tekst spreekt voor zichzelf. Ongelooflijk, maar waar.

Een medewerker van het Ministerie van OCW vond in 2011 een vergeeld velletje papier tussen de archieven. Met grote letters stond erop gedrukt: Richtlijnen voor leerkrachten. Gedateerd 1872.

Richtlijnen voor leerkrachten

- De leerkrachten moeten iedere dag de lampen bijvullen en de schoorsteen vegen.
- Iedere leerkracht moet een emmer water meebrengen en een bak kolen voor de behoefte van de schooldag.
- Besteed veel zorg aan het maken van de pennen. Men kan de pennen aanpunten op de manier

die het meest gewenst is voor iedere leerling afzonderlijk.

- Mannelijke leerkrachten mogen per week één avond besteden aan het werven van een echtgenote, of twee avonden per week indien ze geregeld ter kerke gaan.
- Na tien uur aanwezigheid in de school mogen de leerkrachten de resterende tijd besteden aan de lectuur van de Bijbel of andere nuttige boekwerken.
- Vrouwelijke leerkrachten die huwen of zich op het slechte pad begeven, dienen ontslagen te worden.
- Iedereen leerkracht zal bij elke uitbetaling een behoorlijk deel van zijn verdiensten opzij leggen om ervan te genieten in de jaren dat hij aftakt, zo wordt hij geen last voor de gemeenschap.
- Iedereen leraar die rookt, alcohol in enigerlei vorm tot zich neemt, kansspelen bijwoont, herbergen bezoekt of zich laat scheren in een barbierswinkel, zal terecht aanleiding geven tot argwanende bedenkingen over zijn morele opvattingen, over de eerbaarheid van zijn oogmerken, over zijn onkreukbaarheid en rechtschapenheid.
- De leerkracht die vijf jaar plichtsgetrouw en zonder fouten zijn taak heeft vervuld, kan een loonsverhoging van 25 cent per week ontvangen, mits akkoord van het Ministerie van Onderwijs.

103

Uit de oude doos

104

Biercentrale Corsijens uit Maaseik, opgericht in 1908, een begrip in de regio!

(foto: Archief MGL/Corsijens).